

Старости

с. 3

Повноваження старости через призму членства у виконавчому комітеті

Ні для кого не секрет, що староста згідно з ч. 5 ст. 141 Закону України від 21.05.1997 № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні» є членом виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради за посадою. На практиці це означає, що староста автоматично включений до складу виконавчого комітету відповідної ради. Чи може староста бути виключеним зі складу цього органу? Які саме повноваження належать до відома виконавчого комітету та як реально староста може вплинути на процедуру прийняття того чи іншого рішення? Про це та інше можна дізнатися з нашого матеріалу.

с. 6

Соціальні мережі — зручний інструмент комунікації для старост та громад

Соцмережі... Для когось — біль і проблема, для когось — практичний спосіб тримати контакт із друзями, для когось — невиправдані політичні бійки у коментарях й джерело негативу, а для когось — зручний інструмент залучення аудиторії до свого бізнес-продукту. Можна довго обговорювати переваги та недоліки соціальних мереж, зійшовши до норм моралі та відмінностей поколінь. Проте один факт залишається незмінним — розбиратися у соціальних мережах потрібно всім. Розуміти, які функції соцмережі виконують та який відбиток накладають на наше життя і роботу, потрібно навіть тим людям, хто ними не користується, — навіть ті, хто не є користувачами соціальних мереж, зустрічаються з їхнім впливом...

с. 24

Злам дверей на роботі: що робити?

Життя — непередбачувана річ: тільки-но розібрався з однією проблемою, виникає необхідність вирішення нової. Злам дверей на робочому місці старости — неприємна ситуація, яка потребує активних дій. Що робити, а чого краще не робити до приїзду працівників поліції? І що чекає на вас після залишення нарядом поліції місця скоєння злочину? Відповіді шукайте у статті.

Повноваження старости

Повноваження старости через призму членства у виконавчому комітеті

А. Сербіна..... 3

Соціальні мережі — зручний інструмент комунікації для старост та громад

Г. Осадча..... 6

Проводимо роботу з населенням: спалювання сміття та відповідальність

О. Мороз..... 8

Громада та староста

Староста: речник міжмуніципального співробітництва в громаді

А. Бондаренко..... 14

Староста — посадова особа

Матеріальна відповідальність старости: чи можлива?

Т. Кравченко..... 16

Навчання старости: оформлюємо відпустку

А. Мацокін..... 19

Злам дверей на роботі: що робити?

А. Сербіна..... 24

Актуальне запитання

(Щодо створення фонду громад) 30

Практикум для старости

Екологія та староста: шукаємо точки дотику

О. Ковшова 31

Лайфак зеленого туризму: як перетворити село на туристичні локації

О. Ковшова..... 37

Роздільне збирання сміття: інформуємо населення

О. Мороз..... 43

Генеральний директор ТОВ «ВБ «Фактор»
Ю. Караченко

Головний редактор
Я. Брусенцова

Заступник головного редактора
О. Мороз

Відповідальний випускаючий
Е. Олійник

Засновник та видавець газети
Видавничий будинок «Фактор»

Реєстраційне свідоцтво
серія КВ
№ 21370-11170Р
від 25.06.2015 р.

Адреса видавця та редакції:
вул. Сумська, 106а,
м. Харків, 61002,
Україна

Редакція:
(057) 719-93-13

e-mail:
y.brusentsova@
id.factor.ua
http://www.i.factor.ua

Віддруковано
згідно з наданим оригінал-макетом у друкарні «Фактор-Друк», 61030 м. Харків, вул. Саратовська, 51. Тел. (057) 717-53-55

Відділ реклами:
(057) 719-41-12
e-mail: okr@id.factor.ua

Номер замовлення
07249

Тираж видання
1000 екз.

© Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO, 2019.
© ТОВ «Видавничий будинок «Фактор», 2019.

Усі права на публікації захищені. При відтворенні матеріалів, що містяться у газеті «Радник старости», посилення на видання та вказівка імені (псевдоніма) автора твору обов'язкові.

Відтворення та розповсюдження у будь-який спосіб інформації, розміщеної у газеті «Радник старости», що має на меті отримання прибутку, без згоди власника майнових прав не допускається. Думки фахівців редакції щодо проблематики, розглянутої в окремих статтях, можуть не збігатися з думками її автора (авторів).

Повноваження старости через призму членства у виконавчому комітеті

А. Сербіна, головний редактор спецвипуску «Юридичні практики», адвокат

Ні для кого не секрет, що староста згідно з ч. 5 ст. 14¹ Закону України від 21.05.1997 № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні»¹ є членом виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради за посадою. На практиці це означає, що староста автоматично включений до складу виконавчого комітету відповідної ради. Чи може староста бути виключеним зі складу цього органу? Які саме повноваження належать до відома виконавчого комітету та як реально староста може вплинути на процедуру прийняття того чи іншого рішення? Давайте дізнаватися разом.

Виконавчі органи ради

З огляду на досить поширену оманливу думку про те, що виконавчим органом будь-якої ради є її виконавчий комітет, хочу нагадати, що останній є не єдиним виконавчим органом ради.

Згідно зі ст. 11 Закону про місцеве самоврядування **до виконавчих органів рад належать:**

1. виконавчі комітети;
2. відділи;
3. управління;
4. інші створювані радами виконавчі органи (наприклад, сектори, департаменти тощо).

З огляду на те, що Закон про місцеве самоврядування окремо не виділяє повноважень кожного з цих органів, а містить лише загальну главу 2, яка має назву «Повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад», розподіл повноважень між ними належить до компетенції відповідної ради, що прямо зазначено в ч. 3 ст. 52 цього Закону.

Отже, слід ретельно ознайомитись із локальними документами ради та подивитись на структуру виконавчих органів, щоб з'ясувати, а які ж саме повноваження належать до виконавчого комітету. На допомогу вам прийде такий внутрішній документ, як «Положення про виконавчий комітет» відповідної ради. Також є випадки, коли рада ще затверджує Регламент роботи виконавчого комітету. Не зайвим буде й ознайомлення із положеннями про інші виконавчі органи ради задля відмежування повноважень одних виконавчих органів від інших.

Ви за посадою входите лише до виконкому, до діяльності інших органів ради ви відношення не маєте.

Склад та строк дії виконавчого комітету

Виконавчий комітет ради — це виконавчий орган

ради, який утворюється відповідною радою на строк її повноважень. Після закінчення повноважень ради, сільського, селищного, міського голови її виконавчий комітет здійснює свої повноваження до сформування нового складу виконавчого комітету.

Кількісний склад виконавчого комітету визначається відповідною радою. Персональний склад виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради затверджується радою за пропозицією відповідного голови. Виконавчий комітет ради утворюється у складі відповідно сільського, селищного, міського голови, заступника (заступників) сільського, селищного, міського голови, керуючого справами (секретаря) виконавчого комітету, а також керівників відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради, інших осіб. Міська рада утворює у складі виконавчого комітету ради орган з питань містобудування та архітектури.

До складу виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради входять також **за посадою** секретар відповідної ради, староста (старости).

Очолює виконавчий комітет сільський, селищний, міський голова. У виконавчому комітеті сільської, селищної, міської ради функції секретаря виконавчого комітету за рішенням ради може здійснювати секретар відповідної ради.

Важливо! Особи, які входять до складу виконавчого комітету, крім тих, хто працює у виконавчих органах ради на постійній основі, на час засідань виконавчого комітету, а також для здійснення повноважень в інших випадках звільняються від виконання виробничих або службових обов'язків **з відшкодуванням** їм середнього заробітку за основним місцем роботи та інших витрат, пов'язаних з виконанням обов'язків члена виконавчого комітету, **за рахунок коштів відповідного місцевого бюджету.**

Виконавчий комітет ради є підзвітним і підконтрольним раді, що його утворила, а з питань здійснення ним повноважень органів виконавчої влади — також є підконтрольним відповідним органам виконавчої влади.

¹ Далі за текстом — Закон про місцеве самоврядування.

До складу виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради не можуть входити депутати відповідної ради, крім секретаря ради.

Основною формою роботи виконавчого комітету є його засідання, проведення яких здійснюється відповідно до плану роботи виконавчого комітету, що затверджується рішенням виконавчого комітету.

Як правило, засідання виконавчого комітету проводяться один раз на місяць. За необхідності скликаються позачергові засідання виконавчого комітету.

Засідання виконавчого комітету проводяться відкрито. В окремих випадках засідання виконавчого комітету може бути закритим. Рішення з цього питання приймається більшістю від складу присутніх членів виконавчого комітету. Проведення закритого засідання виконкомом (закритого обговорення окремих питань) передбачає

підготовку рішень з дотриманням установлених правил роботи з документами обмеженого доступу.

Засідання виконавчого комітету є правомочним, якщо в ньому бере участь більше половини членів виконавчого комітету від загального його складу.

Члени виконавчого комітету зобов'язані брати участь у його засіданнях. У разі, якщо з поважних причин член виконавчого комітету не має можливості взяти участь у засіданні, він про це заздалегідь повідомляє сільського, селищного, міського голову або керуючого справами виконавчого комітету.

У разі відсутності члена виконкому без поважних причин більш ніж на половині засідань виконкомом протягом року відповідний голова вносить пропозиції на розгляд ради про внесення змін до персонального складу виконавчого комітету.

Важливо

Разом із цим звертаємо вашу увагу на те, що секретар ради та старости, які є членами виконкому за посадами, не можуть бути замінені іншими особами у зв'язку із невиконанням обов'язків члена виконкому. Ваші обов'язки у цьому випадку є постійними і ви будете членом виконавчого комітету / виконавчих комітетів (у разі формування нового складу) до тих пір, поки не завершаться ваші повноваження як старости.

Можливості старости під час роботи виконкомом

І хоча повноваження старости зазначені в ст. 54¹ Закону про місцеве самоврядування, це не означає, що під час роботи виконавчого комітету ради ви обмежені тільки цими можливостями. Ви є повноправним членом виконкому, відповідно робите свою роботу, як і будь-який інший член виконкому, на загальних підставах. Звісно, для вас будуть більш актуальними питання, які стосуються саме вашого старостинського округу, але ви разом з іншими членами виконкому несете персональну відповідальність за якість та актуальність прийнятих вами рішень.

Разом із тим участь у роботі виконкому надає вам додаткові переваги відстоювати інтереси членів територіальної громади вашого старостинського округу під час прийняття рішень, які є загальними для всієї громади.

Для того щоб ефективно виконувати обов'язки члена виконавчого комітету, слід дізнатися загальні правила його роботи: формування порядку денного, запрошення на засідання виконкому, голосування та прийняття рішень.

Як правило, порядок денний та проекти рішень виконкомом надаються членам виконавчого комітету не пізніше ніж за 2 робочі дні до засідання. Інші вимоги

можуть бути встановлені локальними документами ради. Відкриває і веде засідання виконавчого комітету відповідний голова, а у разі його відсутності з поважних причин – перший заступник.

У процесі розгляду питань порядку денного з дозволу головуючого може проводитися обмін думками членів виконавчого комітету та запрошених. На засіданні виконавчого комітету ведеться протокол.

Офіційним документом, який приймається на засіданні виконавчого комітету, є рішення, що має відповідні реквізити: віддруковане на бланку встановленого зразка, має реєстраційний номер, дату і підпис голови ради, а у разі його відсутності з поважних причин — його першого заступника.

З усіх питань порядку денного з урахуванням змін і доповнень до проектів, що виникли в процесі обговорення на засіданні, виконавчий комітет приймає рішення. Рішення виконкомом приймається **відкритим голосуванням більшістю голосів від загального складу** виконавчого комітету.

Рішення виконавчого комітету можуть прийматися без обговорення, якщо до проекту рішення не надійшло зауважень і на цьому не наполягає ніхто із членів виконавчого комітету.

Рішення, прийняті з урахуванням висловлених у ході обговорення зауважень, протягом п'яти днів після засідання виконавчого комітету, крім рішень, для яких виконавчий комітет установив інший термін, доопрацю-

вуються виконавцями та передаються відповідному відділу, який надає їх на підпис сільському, селищному, міському голові, а в разі його відсутності з поважних причин – посадовій особі, яка здійснює його повноваження.

Рішення виконавчого комітету підписуються відпо-

відним головою, а в разі його відсутності з поважних причин – посадовою особою, яка здійснює його повноваження, додатки до рішень – секретарем виконавчого комітету.

Отже, **ви як член виконавчого комітету маєте право:**

1	знайомитись з порядком денним, проектами рішень, додатками до них
2	вносити пропозиції щодо порядку денного
3	ставити запитання під час засідання та отримувати від доповідачів роз'яснення
4	вносити зміни й доповнення до проектів рішень виконавчого комітету
5	знайомитись з протоколом засідання виконкому
6	знайомитись з рішеннями виконкому
7	знайомитись з планом роботи виконкому, Положенням та Регламентом роботи виконкому

Виконавчий комітет може давати своїм членам, відповідно і вам, доручення, які оформлюються протокольно.

Ваші обов'язки як члена виконавчого комітету:

- 1) брати участь у роботі виконкому;
- 2) дотримуватись вимог чинного законодавства;
- 3) виконувати доручення виконавчого комітету, доведені до вашого відома.

На підставі зазначеного вище ви як член виконавчого комітету можете вільно ознайомлюватись із будь-якою документацією виконкому, попередньо вивчати питання, які виносяться на голосування, вносити свої пропозиції та зауваження, для того щоб під час голо-

сування склад виконавчого комітету міг прийняти виважене й обдумане рішення. Не ставтесь до цієї роботи, як до другорядної та не важливої, не вважайте, що ви не можете вплинути на результати голосування. Можете! Навіть одна людина здатна змінити хід історії. Хто як не ви знаєте потреби вашого старостинського округу, ближче до людей нікого за вас немає, відповідно саме ви можете донести потреби людей до виконавчого комітету, тим більше що повноважень в останнього не так вже і мало.

До повноважень виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради належать:

1	попередній розгляд та схвалення проектів місцевих програм соціально-економічного і культурного розвитку, цільових програм з інших питань, прогнозу місцевого бюджету, проекту місцевого бюджету, проектів рішень з інших питань, що вносяться на розгляд відповідної ради
2	координація діяльності відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради, підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідної територіальної громади, заслуховування звітів про роботу їх керівників
3	право змінювати або скасовувати акти підпорядкованих йому відділів, управлінь, інших виконавчих органів ради, а також їх посадових осіб
4	вирішення та розгляд питань, віднесених до відання виконавчих органів ради

З огляду на зазначене, виконавчий комітет виконує роль координатора діяльності інших виконавчих органів ради та має більш широкі повноваження, аніж інші виконавчі органи. Відповідно і можливостей у нього більше. Тому членство старости у цьому органі за посадою надає йому можливості активно впливати на долю прийнятих рішень та брати участь у координації діяльності інших виконавчих органів ради.

Неможливість «прибрати» вас із членів виконкому

також є запорукою стабільного представництва інтересів членів територіальної громади вашого старостинського округу та гарантує, що ви, навіть при активній політиці, постійних зауваженнях чи репліках під час обговорювання питань діяльності виконкому, і далі залишитесь у ньому за посадою та зможете не тільки голосувати «за» чи «проти» певних питань, а й доповнювати порядок денний та ініціювати розгляд інших питань, які віднесені до компетенції цього колегіального органу.

Соціальні мережі — зручний інструмент комунікації для старост та громад

Г. Осадча, спеціаліст з комунікацій Швейцарсько-Українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO

Соцмережі... Для когось — біль і проблема, для когось — практичний спосіб тримати контакт із друзями, для когось — невинуваті політичні бійки у коментарях й джерело негативу, а для когось — зручний інструмент залучення аудиторії до свого бізнес-продукту. Можна довго обговорювати переваги та недоліки соціальних мереж, зійшовши до норм моралі та відмінностей поколінь. Проте один факт залишається незмінним — розбиратися у соціальних мережах потрібно усім. Розуміти, які функції соцмережі виконують та який відбиток накладають на наше життя і роботу, потрібно навіть тим людям, хто ними не користується, — навіть ті, хто не є користувачами соціальних мереж, зустрічаються з їхнім впливом.

Що є що у світі соцмереж?

Соціальна мережа — це сервіс для підтримки соціальних зв'язків в Інтернеті. Важливим елементом соцмережі є контент (зміст, інформація), створений користувачами. Люди з усього світу власноруч публікують свої фото і відео, думки та коментарі. Компанії-власники не публікують свої статті чи фото — тоді вони були б просто медіа, як газета або журнал онлайн. Натомість компанії-власники пишуть програми та алгоритми, які, власне, надають можливість користувачам із усього світу викладати свою інформацію, обговорювати її, поширювати далі. Підйом соціальних мереж став революцією у сучасному суспільстві — тепер кожен користувач є медіа-особистістю. Ми самі обираємо, що опублікувати всім на розгляд, а що ні. Саме тому надважливо розуміти суть соцмереж, щоб випускати правильні повідомлення у світ і не потерпати від неправдивої інформації від інших.

Наразі найпопулярнішими соцмережами є Facebook — найбільша у світі соціальна мережа, YouTube — сервіс для публікації та обговорення відео, Instagram — сервіс для публікації та обговорення зображень, Twitter — сервіс для публікації користувачами коротких публічних повідомлень, LinkedIn — сервіс для розміщення свого резюме та комунікації із роботодавцями, WeChat — сервіс для обміну повідомленнями та соціальна мережа у Китаї, де заборонені інші соцмережі. Важливо звернути увагу на те, що кожна соцмережа має свій напрям діяльності — відео, фото, довгий чи короткий текст. Чому це важливо? А тому, що тип інформації, під який закладена мережа, визначає, **як** ефективно донести усім глядачам чи читачам бажане повідомлення, візуальне чи текстове. Але про це згодом.

Навіщо соцмережі громадам, і навіщо вони старостам?

Соціальна мережа — це інструмент. Будь-якому інструменту потрібне призначення. Для об'єднаних громад цим призначенням є комунікація зі своїми мешканцями поза

живим спілкуванням та комунікація зі світом: гостями та туристами, інвесторами та бізнес-партнерами, експертами та міжнародними проектами, дружніми громадами із усієї України та світу. Усвідомлення цього призначення стає дуже важливим кроком громади — після цього успіх користування інструментом забезпечений! Навчитися користуватися інструментом — це технічне питання. Корисні поради про це наведемо далі.

А навіщо ж тоді сторінка старости і чим вона відрізняється від сторінки громади? Відповідь приблизно така ж, але призначення трішки відрізняється. Якщо сторінка громади — це інструмент комунікації громади з її цільовими аудиторіями, то сторінка старости, відповідно, інструмент комунікації старости з його чи її цільовими аудиторіями. До переліку цільових аудиторій тут можна віднести, зокрема, колег-старост із усієї України. Адже публічна сторінка старости може стати місцем для обговорення поточних питань та висловлення публічних заяв.

Сторінка старости — це сторінка особи, і цей факт значно різнить її від сторінки усієї громади. На сторінці старости можна писати від першої особи, можна висловлюватися неформальніше (але у будь-якому випадку виховано і з відповідальністю!) і публікувати особисті погляди, можна висвітлювати поточні питання у процесі, а не лише звітувати про завершені справи, а також стимулювати обговорення того, як діяльність органів місцевого самоврядування впливає на життя мешканців.

Якщо експерти погоджуються з тим, що сторінки громад у соцмережах **вкрай необхідні** кожній ОТГ, то створення публічної сторінки старости залежить виключно від вибору старости. Хтось бачить, як інструмент соцмереж може допомогти підтримати своє село, включити старосту у всеукраїнський онлайн-діалог про реформу, підняти впізнаваність своєї ролі та посади, а хтось виконує всі ці функції за допомогою інших інструментів. Універсального підходу немає, як і універсальної вигоди. Важливим залишається одне — якщо користуватися будь-яким інструментом, то робити це свідомо.

Яку соцмережу обрати?

Як зазначалося вище, тип інформації, під який закладена певна мережа, визначає, **як** ефективно донести усім глядачам чи читачам бажане повідомлення, візуальне чи текстове. Наприклад, мережа Instagram призначена для публікації та обговорення зображень. Що це означає? Що немає сенсу публікувати невизначене фото і підписувати його чотирма абзацами тексту із, наприклад, результатами засідання робочої групи. Алгоритми Instagram заточені під ефектні фото, де зображення говорить саме за себе, а підпис обмежується коротким текстом. Наприклад, розмістивши сонячне фото усміхнених батьків біля своєї дитини на новому дитячому майданчику, ви насправді без жодного написаного слова показуєте, що у селі є новий дитячий майданчик, і що діти і батьки від того щасливі, і що у вашій громаді добре жити. Останнє твердження здається натягнутим: «Як від одного фото можна припустити, що у громаді все-все добре?», але воно настановлює на важливу функцію Instagram — цей сервіс передає емоції, а не сухі дані. Глядач не дізнається про розмір чи вартість майданчика (посилання на цю інформацію можна окремо дати у підписі), але у нього у підсвідомості відкладеться, що у вашій громаді добре і сонячно. А таких та інших фото поступово збирається багато, і на їх основі будь-хто може сформулювати позитивне уявлення про вашу громаду. Більше того, варто враховувати статистику для визначення цільової аудиторії: наприклад, Instagram найбільш популярний серед молоді 18 — 24 роки (з них жінки — 58,27 %). Тому докладати зусиль до ведення успішної Instagram-сторінки варто лише тоді, коли чітко прийнято рішення, що потрібно підняти привабливість громади серед молоді.

Щоб достукатися до старшої аудиторії, найкраще скористатися Facebook. Після заборони в Україні російських соцмереж, Facebook розвинувся ще більше, і станом на початок 2019 року кількість користувачів Facebook в Україні становила 13 млн, найбільш активні з них користувачі віком 19 — 49 років. Жінок та чоловіків серед українських користувачів 59 % та 41 % відповідно. Facebook також універсальний у тому, якими даними можна ділитися зі своєю аудиторією: можна писати довші тексти і повідомлення, можна і варто ділитися зображеннями, навіть є вбудована відео-бібліотека.

Для аудиторії середнього віку, крім Facebook, також підходить Twitter — сервіс для публікації коротких повідомлень, максимум 280 знаків у публікації. Він став революційно необхідним в Україні під час Євромайдану, коли дуже важливо було швидко і коротко повідомити новини з місця подій. Цей сервіс «легкий», бо поділитися коротким текстом займає мало пам'яті смартфону, і для цього не потрібно мати швидкий інтернет. В Україні кількість користувачів Twitter відносно до загальної кількості користувачів усіх сервісів відносно невелика — близько 9 %. Згідно зі світовою статистикою Twitter більше користуються представники вікової групи 13 — 49 років, і зі старших користувачів — люди з високим рівнем достатку та вищою освітою. Це означає, що Twitter може стати платформою для громади і старости для повідомлення своїх досягнень, їх експертного та стратегічного огляду.

Із відео-сервісів перевагою YouTube є те, що це не просто соцмережа, а й сервіс для завантаження та обміну відео. Можна позмагатися за те, щоб потрапити на головну сторінку YouTube, і щоб ваше відео побачили мільйони користувачів, але це важке завдання і для досвідченого менеджера соціальних мереж. Тим не менш для поставленої цілі не має бути перешкод. Головне — правильно використовувати можливості, які дає цей інструмент.

Для громад та старост є сенс використовувати різні соцмережі одночасно. Наприклад, Facebook може бути офіційним каналом комунікації, тоді як Instagram більш неформально розповідати про життя у громаді через фото. Не варто прямо дублювати повідомлення з Facebook у Instagram і навпаки. Використовуйте кожен мережу за призначенням!

Корисні технічні деталі

Для успішного ведення будь-якої публічної сторінки достатньо знати лише деякі основи соціальних мереж. Поради надаються на прикладі Facebook як найпоширенішої мережі.

1. Важливим є розрізняти типи сторінок: персональну сторінку (профіль), публічну сторінку, групу і подію. Часто користувачі плутають ці поняття, що призводить до конфліктів, а деколи й скандалів.

Публічна сторінка — це сторінка для висвітлення діяльності компанії, організації, установи, громади чи персони. Основною вимогою є офіційно-діловий стиль мовлення та нейтральна політична чи релігійна позиція.

Персональна сторінка, або профіль — це приватна сторінка. Тут можна публікувати «фото у купальнику», описувати свої політичні та релігійні погляди, можна за бажанням і неграмотно писати. **Але є одне але:** часто користувачі соцмереж використовують цю сторінку як публічну. Це також прийнятно, але наймовірно важливо зробити однозначний вибір: або це на 100 % публічна сторінка (тоді на неї накладаються вимоги публічної сторінки, зазначені вище), або винятково приватна. Не можна змішувати. Тоді не виникатиме скандалів стосовно публікації важливої робочої інформації і фото в купальнику у одному ж місці. Більше того, власний профіль можна зробити видимим лише для своїх друзів (у меню Налаштування: Конфіденційність, Життєпис і позначки).

Групи у Facebook відрізняються від сторінок — це невеликі форуми, де кожен учасник групи може робити допис, не лише власник. На відміну від публічної сторінки, це простір, де рівна комунікація відбувається в усіх напрямках: користувачів з користувачами, засновників групи і користувачів тощо.

Подія — це суміш публічної сторінки і групи, сторінка, яка створюється конкретно під певну подію із зазначенням дати, часу, місця проведення. Це спосіб організаторів події спілкуватися з охочими відвідати, відповідати на їх запитання у форумі, який бачать усі.

Створення та налаштування публічних сторінок, груп та подій можна знайти у меню у лівій колонці головної сторінки Facebook — стрічці новин.

2. Для успішних публікацій варто «позначити» людей. Для цього потрібно у тексті публікації поставити символ «@» і почати вводити ім'я людини в тому вигляді, як воно зазначене у Facebook. Система сама запропонує продовження імені, на нього можна натиснути. Якщо зробити таким чином, то опублікований текст стане видимим не лише для підписників сторінки, а й для друзів людини, яку позначено.

3. За останні роки стало дуже важливим звертати увагу на авторські права на зображення, музику та відео. Сучасні технології дозволяють комп'ютерним алгоритмам перевіряти, чи законно використовується трек чи фото без втручання людини, і забороняти поширення публікацій з «піратським» змістом. Отримати сповіщення про вимкнення публікації, над якою тяжко працювали, дуже неприємно, тож варто користуватися або своїми власними, унікальними музикою та фото, або завантажити файли з правами розповсюдження можна на фото-сервісах Unsplash та Freepik і на музичному сервісі Incompetech.

4. На публічній сторінці дуже важливо давати ґрунтовну та лаконічну інформацію про себе або про громаду у розділі «Інформація». Важливо зазначити актуальну адресу, телефони, давати посилання на сайт громади і публікувати короткий, але цікавий опис. Facebook — це лише невелика частина публічних комунікацій громади, і він має слугувати «ґачком» —

зацепити увагу користувача, зацікавити і повести далі дізнатися про туристичні принади або можливості для інвестицій у громаді.

5. Щоб фото та відео добре виглядали на сторінках, варто завжди пам'ятати про правильні розміри зображень: фото до публікації на Facebook має бути шириною 500 пікселів (висота тоді залежить від пропорції). Обкладинка (горизонтальне зображення зверху публічної сторінки) — має бути розміром 1640 на 720 пікселів. Відео на Facebook повинні бути до 4 Гігабайтів, розмір кадру 1280 на 720 пікселів.

Прозорість та довіра

У час, коли повсякденне життя йде поруч із віртуальним, вміння свідомого користування сервісами для спілкування виходить на перший план. Соціальні мережі дають можливість за секунди надіслати важливу інформацію з життя громади, створити позитивний імідж про громаду та асоціації з її діяльністю: прозорість, ефективність, добробут тощо.

Для мешканців, інвесторів та туристів важливо не лише те, **що** написано чи сфотографовано, а **як це зроблено**. Емоційне та відкрите висвітлення життя громади створює відчуття долученості і довіри. Для досягнення цього соціальні мережі — незамінний інструмент!

Проводимо роботу з населенням: спалювання сміття та відповідальність

О. Мороз, юрист-аналітик Видавничого будинку «Фактор»

У кожному помешканні утворюється величезна кількість непотрібних матеріалів та виробів, починаючи від старих газет та журналів, порожніх банок, пляшок, харчових відходів, упаковок, закінчуючи непотрібним посудом, зношеним одягом та побутовою чи офісною технікою. Кожного дня ми змушені стикатися з відходами: вдома, на вулиці, біля торгових точок. Всюди нас оточують папірці, обгортки з пластика, скло, целофан тощо. Багато мешканців населених пунктів, а особливо сіл, вирішує цю проблему дуже просто — мешканці спалюють побутове сміття. А це, у свою чергу, призводить до утворення небезпечних відходів. Адже, по-перше, при спалюванні втрачаються корисні компоненти сміття, які можуть бути утилізовані, а по-друге, відбувається забруднення довкілля токсичними речовинами, що становлять значну небезпеку для здоров'я людей. Існують інші, більш сучасні шляхи поводження з побутовими відходами, тож потрібно переглянути свою політику у цій галузі.

Про головне

Одразу зазначимо, що рівень шкоди від спалювання побутових відходів залежить від їх складу. Спектр токсичних шкідливих для людського організму речовин, які виділяються при цьому, надзвичайно широкий.

Світовий досвід свідчить, що безпечних сміттєспалювальних технологій не існує. Жодні санітарно-захисні зони не зможуть захистити людей від масштабних токсичних

викидів. Такий спосіб поводження з відходами завдає шкоди навколишньому середовищу і є економічно витратним. Весь світ прагне зменшувати кількість відходів, які постійно утворюються, якомога більше переробляти їх і вже на стадії розробки нових товарів знати шляхи їх утилізації. До того ж ні в одній соціально і економічно розвиненій країні не ведеться спалювання «непідготовлених» відходів.

Ще одним болючим питанням залишається спалювання листя і сухої трави. Восени прийнято спалювати

опале листя, навесні — торішню траву. Проблема полягає в тому, що з листям, як правило, горить і безліч різноманітного сміття, що суттєво посилює забруднення атмосфери хімічними речовинами з токсичним (небезпечним) впливом.

Спалювання пластикового сміття надзвичайно шкідливе як для навколишнього середовища, так і

для здоров'я людини. У продуктах горіння містяться дуже небезпечні речовини. Відомі випадки отруєння шкідливими речовинами, що виділяються при спалюванні пластикового сміття. Серед них дуже сильна отрута, створена людиною, — діоксин, який може накопичуватись в організмі людини, повільно отруюючи та вбиваючи.

Довідка

Спалювання пластикового сміття принесе більшої шкоди, ніж навіть просто залишений, викинутий чи розплавлений пластик. Відмовитися від використання такої тари на сьогодні поки що не вдається. Люди використовують одноразовий посуд усюди. **При цьому ніхто не замислюється про шкоду, яку він несе.** Діоксин через повітря всмоктується в землю, продукти та добре розчиняється в жирах. І знову потрапляє до організму людини.

Отже, пластикову тару, пластикові квіти та вінки необхідно вивозити на сміттєзвалища і в жодному разі не спалювати.

Ще одним джерелом ризику є старі дерев'яні споруди. Для захисту від гниття деревини широко використовували спеціальний консервант. Уламки споруд можуть бути пофарбовані фарбою, що містить свинець, причому чим старіше фарбування, тим більше в ньому свинцю. При горінні таких фарб сполуки свинцю потрапляють у повітря і проникають в організм через легені.

Бачимо, що спалювання будь-якого сміття надзвичайно негативно впливає на здоров'я людини. Тому потрібно намагатись на місцях протистояти такій «шкідливій» звичці людини, як спалювання побутових відходів. Особливо у селах, де люди навіть не замислюються про шкоду, яку вони завдають як довкіллю, так і собі.

Далі поговоримо про законодавче регулювання відповідних дій та повноваження старости в цьому напрямку.

Про правове регулювання

В Україні низкою чинних законодавчо-нормативних актів прямо або опосередковано заборонено спалювання побутових відходів. Наприклад, ст. 50 Конституції України передбачено, що кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Аналогічна ж норма міститься в ст. 9 Законі України від 25.06.1991 № 1264-XII «Про охорону навколишнього природного середовища».

Більше того, ст. 12 Закону передбачає обов'язки громадян у галузі охорони навколишнього природного середовища. Отже, громадяни мають:

1	берегти природу, охороняти, раціонально використовувати її багатства відповідно до вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища
2	здійснювати діяльність з додержанням вимог екологічної безпеки, інших екологічних нормативів та лімітів використання природних ресурсів
3	не порушувати екологічні права і законні інтереси інших суб'єктів
4	вносити штрафи за екологічні правопорушення
5	компенсувати шкоду, заподіяну забрудненням та іншим негативним впливом на навколишнє природне середовище

Крім того, ч. 2 ст. 16 Закону України від 16.10.1992 № 2707-XII «Про охорону атмосферного повітря» вказує, що господарська чи інші види діяльності, пов'язані з порушенням умов і вимог до викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря і рівнів впливу фізичних та біологічних факторів на його стан, передбачених дозволами, може бути обмежена, тимчасово заборонена (зупинена) або припинена відповідно до законодавства.

Відповідно до ч. 14 ст. 35¹ Закону України від 05.03.1998 № 187/98-ВР «Про відходи» термічне оброблення (спалювання) побутових відходів дозволяється лише на спеціальних призначених для цього підприємствах чи об'єктах.

Більше того, частина п'ятнадцята цієї ж статті визначає, що спалювання побутових відходів дозволяється лише на енергетичні цілі з метою одержання теплової та/або електричної енергії.

Довідка

Відповідно до п. 2.5 наказу Міністерства охорони здоров'я від 17.03.2011 № 145 «Про затвердження Державних санітарних норм та правил утримання територій населених місць» **забороняється спалювати побутові відходи на об'єктах благоустрою та на об'єктах поводження з відходами, не призначених для цього.**

Присадибна ділянка — це ділянка землі, що передається у власність громадян для обслуговування житлового будинку, зазначається у наказі Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства, Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах України від 10.04.2006

№ 105, і спалювання на ній побутових відходів не допускається.

Також слід зазначити, що відповідно до ст. 13 Закону України від 06.09.2005 № 2807-IV «Про благоустрій населених пунктів»¹ до об'єктів у сфері благоустрою населених пунктів належать і прибудинкові території.

Важливо

Відповідно до ст. 26 Закону № 2807 **благоустрій присадибної ділянки проводиться її власником або користувачем цієї ділянки.**

Відповідно до ст. 27 Закону України від 19.11.1992 № 2801-XII «Основи законодавства України про охорону здоров'я» санітарно-епідемічне благополуччя територій і населених пунктів забезпечується системою державних стимулів та регуляторів, спрямованих на суворе дотримання санітарно-гігієнічних і санітар-

но-протиепідемічних правил та норм, комплексом спеціальних санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідемічних заходів та організацією державного санітарного нагляду.

В Україні встановлюються єдині санітарно-гігієнічні вимоги до:

1	планування і забудови населених пунктів
2	будівництва і експлуатації промислових та інших об'єктів
3	очистки і знешкодження промислових та комунально-побутових викидів
4	утримання та використання жилих, виробничих і службових приміщень та територій, на яких вони розташовані
5	організації харчування і водопостачання населення
6	виробництва, застосування, зберігання, транспортування та захоронення радіоактивних, отруйних і сильнодіючих речовин
7	утримання і забою свійських та диких тварин, а також до іншої діяльності, що може загрожувати санітарно-епідемічному благополуччю територій і населених пунктів

Відповідно до п. 4.1 Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я від 19.06.1996 № 173 «Про затвердження Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів»² сільська/селищна/міська рада повинна створити **максимально сприятливі умови проживання населення** з урахуванням:

— нормативного забезпечення повним набором установ соціального, культурного та побутового обслуговування населення;

— додержання нормативних показників густоти населення на території житлових кварталів та районів;

— якості навколишнього середовища та мікроклімату;

— вимог до організації та благоустрою присадибних територій;

— транспортної та інженерної інфраструктури відповідно до діючих будівельних норм та правил;

— вимог цих Правил.

¹ Далі за текстом — Закон № 2807.

² Далі за текстом — Правила.

Важливо

Відповідно до п. 8.25 Правил способи знешкодження побутових відходів потрібно приймати залежно від розмірів населеного пункту:

— **для найкрупніших і крупних міст** рекомендуються промислові способи їх знешкодження (сміттєспалювальні і сміттєпереробні заводи);

— **для середніх і малих міст, селищ міського типу, сільських населених пунктів** (і у разі неможливості промислового знешкодження в перших двох категоріях міст) необхідне обладнання впорядкованих полігонів твердих побутових відходів;

— **в сільських населених пунктах** при відсутності громадського центру і багатоповерхової забудови знешкодження побутових відходів здійснюється шляхом компостування на індивідуальних садибах.

Компостування — це переробка органічної фракції побутових відходів.

Увага! Враховуючи наведене вище, робимо висновок, що **спалювати побутові відходи на присадибній ділянці заборонено, а відповідно такі дії караються законом.**

Про відповідальність та повноваження старости

Відповідальність за спалювання побутові відходи на присадибній ділянці підпадає під кваліфікацію трьох статей Кодексу України про адміністративні правопорушення³, а саме:

ст. 52 КпАП	Псування сільськогосподарських та інших земель, забруднення їх хімічними і радіоактивними речовинами, нафтою та нафтопродуктами, неочищеними стічними водами, виробничими та іншими відходами, а так само невжиття заходів по боротьбі з бур'янами	тягнуть за собою накладення штрафу на: — громадян від двадцяти до вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян ⁴ ; — на посадових осіб, громадян — суб'єктів підприємницької діяльності — від п'ятдесяти до ста нмдг
ст. 82 КпАП	Порушення вимог щодо поводження з відходами під час їх збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, знешкодження, видалення або захоронення	тягне за собою накладення штрафу на: — громадян від двадцяти до вісімдесяти нмдг; — на посадових осіб, громадян — суб'єктів підприємницької діяльності — від п'ятдесяти до ста нмдг
ст. 152 КпАП	Порушення державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою населених пунктів, правил благоустрою територій населених пунктів	тягнуть за собою накладення штрафу на: — громадян від двадцяти до вісімдесяти нмдг; — громадян і на посадових осіб, громадян — суб'єктів підприємницької діяльності — від п'ятдесяти до ста нмдг

Нагадаємо, що існує контроль за станом благоустрою населеного пункту. **Контроль у сфері благоустрою населених пунктів** спрямований на забезпечення дотримання всіма органами державної влади, ОМС, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності та підпорядкування, а також громадянами, у тому числі іноземцями та особами без громадянства, ви-

мог Закону № 2807, Правил благоустрою території населеного пункту та інших нормативно-правових актів.

У свою чергу контроль поділяється на державний, самоврядний та громадський.

У нашому випадку, за станом благоустрою в частині спалювання побутових відходів буде здійснюватись як державний, так і самоврядний контроль.

³ Далі за текстом — КпАП.

⁴ Далі за текстом — нмдг.

Довідка

Порушення, передбачені ст. 52 та 82 КпАП, відповідно до ст. 242¹ КпАП **розглядати мають право відповідні державні інспектори з охорони навколишнього природного середовища**. Це так званий державний контроль відповідно до ст. 39 Закону № 2807.

Таким чином, ст. 242¹ КпАП установлює перелік правопорушень, контролем яких займаються державні інспектори та, відповідно, після виявлення правопорушення складають протокол про адміністративне правопорушення.

Далі поговоримо про самоврядний контроль, який відповідно до ст. 40 Закону № 2807 здійснюється сільськими, селищними, міськими радами та їх виконавчими органами шляхом:

1	проведення перевірок території
2	розгляду звернень підприємств, установ, організацій та громадян
3	участі в обговоренні проектів благоустрою територій населених пунктів, іншої технічної документації з питань благоустрою і внесення відповідних пропозицій на розгляд ОМС, підприємств, установ, організацій
4	подання позовів до суду про відшкодування шкоди, завданої об'єктам благоустрою внаслідок порушення законодавства з питань благоустрою населених пунктів, Правил благоустрою території населеного пункту

Що ж стосується старости, то, за логікою, до суб'єктів самоврядного контролю можна опосередковано віднести і старосту, оскільки відповідно до ст. 5 Закону України від 21.05.1997 № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні» до системи місцевого самоврядування належить і староста.

Слід відмітити, що ст. 219 КпАП до осіб, які мають право складати протоколи про адміністративні правопо-

рушення, віднесено посадових осіб, уповноважених на те виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад. Такими особами можуть бути саме старости. Ми звернули вашу увагу на цю норму, оскільки необхідність у складенні адміністративного протоколу виникає внаслідок виявлення адміністративного правопорушення, а це, у свою чергу, можливе під час здійснення контролю.

Важливо

Тобто доходимо висновку, що **староста як посадова особа виконавчого комітету відповідної ради має право на здійснення самоврядного контролю у сфері благоустрою населеного пункту**, що, правда, за певних умов. Крім іншого, він має бути щонайменше уповноваженим на складення протоколів відповідним рішенням виконавчого комітету.

Таким чином, за результатами «здійснення контролю» староста має право на складення адміністративних протоколів у разі порушення законодавства в частині благоустрою населених пунктів. Нагадуємо, що **уповноважити старосту** на складання протоколу **має право лише виконавчий комітет відповідної ради, тобто це питання виключно індивідуальне**.

Лише громадські інспектори складають протоколи

за вчинення порушення, передбаченого ст. 82 КпАП ст. 52 КпАП.

Слід наголосити, що саме протокол є підставою для розгляду адміністративної справи уповноваженим на те органом чи посадовою особою, а отже, від якості його складання залежить хід адміністративного провадження.

Укотре нагадаємо, що у протоколі про адміністративне правопорушення зазначаються:

1	дата і місце його складення
2	посада, прізвище, ім'я, по батькові особи, яка склала протокол

3	відомості про особу, яка притягається до адміністративної відповідальності (у разі її виявлення)
4	місце, час вчинення і суть адміністративного правопорушення
5	нормативний акт, який передбачає відповідальність за правопорушення
6	прізвища, адреси свідків і потерпілих, якщо вони є
7	пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності
8	інші відомості, необхідні для вирішення справи
9	якщо правопорушенням заподіяно матеріальну шкоду, про це також зазначається в протоколі

Протокол підписується особою, яка його склала, і особою, яка притягається до адміністративної відповідальності; за наявності свідків і потерпілих протокол може бути підписано також і цими особами.

У разі відмови особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, від підписання протоколу, в ньому робиться запис про це.

Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право подати пояснення і зауваження щодо змісту протоколу, які додаються до протоколу, а також викласти мотиви своєї відмови від його підписання.

Відповідно до ст. 257 КпАП протокол надсилається органу (посадовій особі), уповноваженому розглядати справу про адміністративне правопорушення.

Важливо

Зазначимо, що **після складання адміністративного протоколу за правопорушення у сфері благоустрою він направляється адміністративній комісії** при виконавчих органах місцевих рад для розгляду справи відповідно до ст. 218 КпАП.

За загальним правилом згідно із ст. 276 КпАП справа про адміністративне правопорушення розглядається за місцем його вчинення. Проте адміністра-

тивними комісіями справи про адміністративні правопорушення розглядаються **за місцем проживання порушника**.

Довідка

Справа про адміністративне правопорушення розглядається у **п'ятнадцятиденний строк з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи** (ст. 277 КпАП).

Відповідно до ст. 283 КпАП, розглянувши справу про адміністративне правопорушення, орган (посадова особа) виносить постанову у справі.

Наостанок...

Хочемо зазначити, що важливою роботою старости у сфері благоустрою населеного пункту є превентивна просвітницька робота з населенням. Важливо інформувати мешканців про наслідки спалювання побутових відходів, про небезпечні шкідливі речовини, які виділяються внаслідок такого спалювання.

Крім того, необхідно обов'язково говорити про відповідальність, яка настає за таке спалювання. Також пам'ятаємо, що староста може здійснювати реальний

контроль за дотриманням норм законодавства, результати якого можуть стати дійсними підставами для притягнення винних до відповідальності. Громадяни мають знати, що на них чекає, якщо вони порушать вимоги законодавства у сфері благоустрою.

Вашою роботою і є донесення до кожного жителя повідомлення: не бути байдужим як до довір'я, так і до власного здоров'я. Щоб жителі населеного пункту не забували щоразу, коли бачать спалювання листя, трави чи побутових відходів, — повідомляти вам та відповідним службам. Закликаємо вас бути тим лідером, який буде постійно працювати з населенням та налаштовувати людей на правильне поводження із побутовими відходами, «виховувати» свідомих жителів нашої країни.

Староста: речник міжмуніципального співробітництва в громаді

А. Бондаренко, експертка та менеджерка з комунікацій Швейцарсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO

Співробітництво територіальних громад без перебільшень стояло у витоках реформи місцевого самоврядування. Закон України «Про співробітництво територіальних громад» прийняли ще у 2014 році одразу після схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.

Співробітництво передбачає об'єднання ресурсів та зусиль двох і більше громад навколо вирішення спільної проблеми. Перш за все, це стосується проблем у площинах соціально-економічного та культурного розвитку територій: надання послуг, утримання інфраструктури, організація дозвілля громадян тощо.

Наприклад, для однієї громади будівництво сортувальної лінії може бути не тільки занадто дорогим, а й економічно невигідним: та кількість мешканців, що є в громаді, навіть при високому тарифі не зможе покривати собівартість послуги. Саме у таких випадках інструмент міжмуніципального співробітництва дозволяє громадам знайти та втілити найбільш оптимальні рішення у партнерстві.

Таке співробітництво обов'язково має бути затверджено договором. Саме у ньому громади визначають обов'язки сторін, прописують умови та обирають форму співробітництва. Стати у пригоді при виборі такої

форми може **посібник «Договори міжмуніципального співробітництва у сфері управління побутовими відходами»**. У ньому експерти проекту DESPRO розглядають п'ять можливих форм співробітництва, а також наводять приклад системи Інтегрованого поведення з твердими побутовими відходами для кількох громад Новосанжарського району Полтавської області. І хоча приклад стосується конкретної сфери публічних послуг, самі форми є досить універсальними та можуть застосовуватись до проектів співробітництва будь-якого спрямування.

У свою чергу, староста перебуває в центрі планування та впровадження проекту міжмуніципального співробітництва (ММС). Адже у рамках своїх повноважень саме староста виступає сполучною ланкою між місцевим самоврядуванням та населенням. У цьому випадку йдеться про вплив на прийняття ключових рішень щодо проекту співробітництва через здійснення таких кроків:

перший	<p>участь у засіданнях виконавчого комітету місцевої ради, де розглядається питання проекту міжмуніципального співробітництва:</p> <ul style="list-style-type: none"> — максимально зрозуміти суть та особливості пропонуваного проекту; — ставити запитання щодо планування та реалізації проекту, виходячи з інтересів населення громади; — виносити на обговорення можливі ризики реалізації проекту, враховуючи власне кваліфіковане розуміння поточного стану розвитку громади
другий	<p>просвітництво населення щодо особливостей проекту співробітництва — простими та зрозумілими словами без зайвої термінології пояснювати населенню:</p> <ul style="list-style-type: none"> — нововведення, які чекають на громаду у зв'язку з втіленням проекту ММС. Особливо важливо пояснити зміни тарифу, якщо такі відбуватимуться: чому такий тариф, якою є його структура, як відбуватиметься підвищення або зменшення тарифу; — умови, на яких буде здійснюватися ММС: якими є обов'язки нашої громади у цьому спільному вирішенні проблеми, як це відображається на повсякденних діях кожного мешканця громади

третій	<p>збір зворотного зв'язку населення щодо проекту та його представлення на засіданнях виконкому місцевої ради:</p> <ul style="list-style-type: none"> — уважно дослухатися до відгуків та реакцій населення щодо пропонуванних змін. <p>Відсіювати емоційні та деструктивні реакції, а найбільш влучні презентувати на засіданнях місцевої ради;</p> <ul style="list-style-type: none"> — за потреби виступити інституційною пам'яттю: при плануванні наступних проектів ММС нагадати про досвід попередніх проектів, зокрема, про реакції та сприйняття цих проектів населенням
четвертий	<p>сприяння організації громадських обговорень щодо проекту співробітництва:</p> <ul style="list-style-type: none"> — саме староста у взаємодії з населенням може ідентифікувати потребу проведення громадського обговорення на тему проекту ММС, якщо це не відбувається з ініціативи місцевої ради; — виступити ініціатором, співорганізатором такого обговорення та проконтролювати втілення напрацьованих під час обговорення рішень

Тобто, з одного боку, староста виступає речником змін для населення, оскільки саме старості мешканці довіряють найбільше. А з іншого, бере участь у безпосередній розробці цих змін, проекту міжмуніципального співробітництва, враховуючи досвід взаємодії з населенням. Староста не підписуватиме договір про ММС між громадами

та не матиме ухвального голосу на засіданнях виконкому місцевої ради, але його роль не варто недооцінювати. Саме староста може вплинути на те, наскільки пропонований проект ММС буде всебічно обговорений в громаді і, зрештою, чи будуть результати цього обговорення враховані у подальшому впровадженні проекту.

Швейцарсько-український проект "Підтримка децентралізації в Україні" DESPRO

ДОГОВОРИ МІЖМУНІЦИПАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ

Швейцарсько-український проект
DESPRO
Підтримка децентралізації в Україні

 Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra
Швейцарська Конфедерація

skat Swiss Resource Centre and
Consultancies for Development

Матеріальна відповідальність старости: чи можлива?

Т. Кравченко, аналітик Видавничого будинку «Фактор», адвокат

Слід зазначити, що трудовим законодавством передбачені певні міри захисту прав ОМС як роботодавця в разі спричинення працівниками майнової шкоди. Давайте подивимось, за що староста може бути відповідальним і за яких обставин це відбувається.

Підстави та межі відповідальності

За загальним правилом працівники:

— зобов'язані бережливо ставитися до майна підприємства, установи, організації і вживати заходів до запобігання шкоді;

— несуть матеріальну відповідальність за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації внаслідок порушення покладених на них трудових обов'язків.

При покладенні матеріальної відповідальності права і законні інтереси працівників гарантуються шляхом установлення відповідальності тільки за пряму дійсну шкоду, лише в межах і порядку, передбачених законодавством, і за умови, коли така шкода заподіяна підприємству, установі, організації винними протиправними діями (бездіяльністю) працівника. Ця відповідальність, як правило, обмежується певною частиною заробітку

працівника і не повинна перевищувати повного розміру заподіяної шкоди, за винятком випадків, передбачених законодавством.

На працівників не може бути покладена відповідальність за шкоду, яка належить до категорії нормального виробничо-господарського ризику, а також за шкоду, заподіяну працівником, що перебував у стані крайньої необхідності. Відповідальність за неодержаний підприємством, установою, організацією прибуток може бути покладена лише на працівників, що є посадовими особами (ст. 130, ч. 2 ст. 131 Кодексу законів про працю України¹).

Отже, на старосту, як посадову особу ОМС, як і на будь-якого працівника підприємства, установи, організації, може бути покладена матеріальна відповідальність (наприклад, за псування/пошкодження комп'ютерної техніки).

При цьому важливо розуміти, що така відповідальність може наступати за наявності конкретних умов.

Важливо

Так, відповідно до ч. 2 ст. 130 КЗпП у випадку покладення матеріальної відповідальності на старосту його права і інтереси гарантуються шляхом установлення відповідальності тільки за пряму дійсну шкоду, лише в межах і порядку, передбачених законодавством, і за умови, коли така шкода заподіяна винними (протиправними) діями (бездіяльністю) працівника.

Під прямою дійсною шкодою, зокрема, слід розуміти втрату, погіршення або зниження цінності майна, необхідність для підприємства, установи, організації провести затрати на відновлення, придбання майна чи інших цінностей або провести зайві, тобто викликані внаслідок порушення працівником трудових обов'язків, грошові виплати (п. 4 постанови Пленуму Верховного Суду України від 29.12.1992 № 14 «Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками»²).

Під протиправною поведінкою (дією або бездіяльністю) старости слід розуміти невиконання чи неналежне виконання трудових обов'язків, передбачених приписами законів, інших нормативно-правових актів, умовами трудового договору, положеннями, інструкціями тощо.

Зі змісту ч. 2 ст. 130 КЗпП матеріальна відповідальність старости може настати тільки за наявності його вини (у формі умислу або необережності) в заподіяній шкоді ОМС, яка є обов'язковою умовою притягнення його до матеріальної відповідальності.

¹ Далі за текстом — КЗпП.

² Далі за текстом — постанова № 14.

Необхідною умовою для притягнення старости до відповідальності є наявність причинно-наслідкового зв'язку між вчиненим діянням та завданою шкодою.

При чому такий зв'язок повинен бути прямим, тобто таким, за якого майнова шкода безпосередньо, з неминучістю впливає з дій чи бездіяльності старости.

Відсутність підстав чи однієї з умов матеріальної відповідальності звільняє старосту від обов'язку відшкодувати заподіяну шкоду.

Стаття 132 КЗпП встановлює межі матеріальної відповідальності старости.

Важливо

Так, відповідно до частин 1, 2 ст. 132 КЗпП за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації при виконанні трудових обов'язків, працівники, крім працівників, що є посадовими особами, з вини яких заподіяно шкоду, несуть матеріальну відповідальність у розмірі прямої дійсної шкоди, але не більше свого середнього місячного заробітку.

Матеріальна відповідальність понад середній місячний заробіток допускається лише у випадках, зазначених у законодавстві.

Увага! З огляду на положення ч. 2 ст. 132 КЗпП про те, що матеріальна відповідальність понад середній місячний заробіток допускається лише у випадках, зазначених у законодавстві (тобто без обмежень щодо посадових осіб), робимо висновок, що відповідальність старости як посадової особи ОМС за заподіяну шкоду обмежується його середнім місячним заробітком.

Щодо питання можливості покладення на старосту повної матеріальної відповідальності.

Так, ст. 134 КЗпП України передбачено випадки повної матеріальної відповідальності.

Відповідно до законодавства працівники несуть матеріальну відповідальність у повному розмірі шкоди, заподіяної з їх вини підприємству, установі, організації, у випадках, коли:

1	між працівником і підприємством, установою, організацією відповідно до ст. 135 ¹ цього Кодексу укладено письмовий договір про взяття на себе працівником повної матеріальної відповідальності за незабезпечення цілості майна та інших цінностей, переданих йому для зберігання або для інших цілей
2	майно та інші цінності були одержані працівником під звіт за разовою довіреністю або за іншими разовими документами
3	шкоди завдано діями працівника, які мають ознаки діянь, переслідуваних у кримінальному порядку
4	шкоди завдано працівником, який був у нетверезому стані
5	шкоди завдано недостатчею, умисним знищенням або умисним зіпсуванням матеріалів, напівфабрикатів, виробів (продукції), в тому числі при їх виготовленні, а також інструментів, вимірювальних приладів, спеціального одягу та інших предметів, виданих підприємством, установою, організацією працівникові в користування
6	відповідно до законодавства на працівника покладено повну матеріальну відповідальність за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації при виконанні трудових обов'язків
7	шкоди завдано не при виконанні трудових обов'язків
8	службова особа винна в незаконному звільненні або переведенні працівника на іншу роботу
9	керівник підприємства, установи, організації всіх форм власності винен у несвоєчасній виплаті заробітної плати понад один місяць, що призвело до виплати компенсацій за порушення строків її виплати, і за умови, що Державний бюджет України та місцеві бюджети, юридичні особи державної форми власності не мають заборгованості перед цим підприємством

Зазначимо, що:
— посада старости відсутня у переліку робіт та категорій працівників, з якими можуть бути укладені такі

договори, затверджені постановою Держкомпраці СРСР і Секретаріату ВЦРПС від 28.12.1977 № 447/24;
— обов'язки, які староста виконує за посадою,

не пов'язані зі збереженням, обробкою, продажем (відпуском), перевезенням чи застосуванням у процесі виробництва цінностей;

— кадровими призначеннями староста не займається;

— зі зберіганням/отриманням матеріальних цінностей староста не пов'язаний,

отже, договір про повну матеріальну відповідальність з ним укладений бути не може.

На старосту може бути покладено повну матеріальну відповідальність тільки при завданні шкоди в нетверезому стані або якщо шкоду завдано діями старости, які мають ознаки злочину, що передбачено положеннями пп. 3, 4 ч. 1 ст. 134 КЗпП.

Відмітимо, що у випадку завдання шкоди у нетверезому стані необхідною умовою притягнення старости до відповідальності буде підтвердження його нетверезого стану.

Зверніть увагу: Верховний Суд України в постанові № 14 (п. 10) зазначив, що нетверезий стан працівника може бути підтверджено як медичним висновком, так і іншими видами доказів (актами та іншими документами, поясненням сторін і третіх осіб, показаннями свідків), які мають бути відповідно оцінені судом. Маючи

на увазі, що заподіяння шкоди працівником, який був у нетверезому стані, є одним з найгрубіших порушень трудових обов'язків, зменшення розміру відшкодування за цю шкоду, як правило, не допускається.

Форма вини (умисел/необережність) у цьому випадку не буде мати значення.

У випадку завдання шкоди діями старости, які мають ознаки діянь, переслідуваних у кримінальному порядку, факт учинення злочину має бути підтверджений доказами, які підтверджують, що вчинення працівником таких діянь встановлено у порядку кримінального судочинства (вироком суду, який набрав законної сили).

Порядок відшкодування шкоди напряму залежить від її розміру.

Якщо ми говоримо про відповідальність старости в розмірі, що не перевищує середнього місячного заробітку, то таке покриття шкоди провадиться за розпорядженням голови ОМС шляхом відрахування із заробітної плати старости.

При цьому розпорядження голови має бути прийнято не пізніше 2 тижнів із дня виявлення заподіяної працівником шкоди та звернено до виконання не раніше 7 днів із дня повідомлення про це старості.

Важливо

При кожній виплаті заробітної плати загальний розмір усіх відрахувань не може перевищувати двадцяти процентів, а у випадках, окремо передбачених законодавством України, — п'ятдесяти процентів заробітної плати, яка належить до виплати працівникові (ст. 128 КЗпП).

Покриття шкоди старостою в розмірі, що перевищує середній місячний заробіток, відповідно до положень ч. 3 ст. 136 КЗпП провадиться шляхом подання

власником або уповноваженим ним органом позову до районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду.

Важливо

Для звернення ОМС до суду в питаннях стягнення зі старости матеріальної шкоди, заподіяної ОМС, установлюється строк в один рік із дня виявлення заподіяної працівником шкоди (ч. 3 ст. 233 КЗпП).

Не жартуй з вогнем —

продовж передплату!

(057) 76-500-76

Навчання старости: оформлюємо відпустку

А. Мацокін, головний редактор журналу «Держслужбовець»

Літо блискавично промайнуло, а за ним непомітно наблизився вересень — час для настановних навчань у вищих навчальних закладах. Староста у старостинському окрузі, як-то кажуть, «і швець, і жнець, і на дуді гравець», а тому зайвими нові знання для старости ніколи не будуть. У цій статті ми поговоримо про додаткові відпустки для старост у зв'язку з навчанням.

Кому і для чого

Поєднувати навчання і роботу — справа нелегка. І рада як роботодавець старости-студента/учня не може залишатися осторонь. Отже, давайте згадаємо про умови надання навчальних відпусток і правила їх документального оформлення.

Згідно з Конвенцією Міжнародної організації праці № 140 «Про оплачувані учбові відпустки» 1974 року, ратифікованій Україною 26 вересня 2002 року, «навчальні» відпустки надаються працівникам з метою навчання на визначений період у робочий час. Зазначена норма закріплена й деталізована у Кодексі законів про працю України¹ та Законі України «Про відпустки» від 15.11.1996 № 504/96-ВР².

Чинне законодавство зобов'язує кожного роботодавця (незалежно від виду його діяльності та форми власності) створювати працівникам, які навчаються без відриву від виробництва, необхідні умови для поєднання роботи з навчанням (ст. 202 КЗпП). Крім того, потрібно враховувати, що разом з КЗпП і Законом про відпустки надання додаткових навчальних відпусток може бути передбачене й іншими нормативними документами, зокрема працівникам, які навчаються у вишах з вечірньою та заочною формами навчання, де навчальний процес має свої особливості, навчальні відпустки надають згідно з Порядком, тривалості та умов надання щорічних відпусток працівникам, які навчаються у вищих навчальних закладах з вечірньою та заочною формами навчання, де навчальний процес має свої особливості, затвердженим постановою КМУ від 28.06.1997 № 634³.

Залежно від типу закладу, де проходить навчання працівник, розрізняють відпустки у зв'язку з навчанням у:

— середніх навчальних закладах (ст. 211 КЗпП, ст. 13 Закону про відпустки) — ця відпустка, на відміну від інших навчальних відпусток, надається незалежно від успішності навчання працівника, а її тривалість залежно від конкретної підстави становить від 4 до 28 календарних днів протягом навчального року;

— професійно-технічних навчальних закладах (ст. 213 КЗпП, ст. 14 Закону про відпустки) — надається за умови успішного навчання для підготовки та складання іспитів загальною тривалістю 35 календарних днів протягом навчального року;

— вищих навчальних закладах та закладах післядипломної освіти (ст. 216 КЗпП, ст. 15 Закону про відпустки) — надається за умови успішного навчання, а її тривалість залежно від конкретних обставин становить від 10 календарних днів до чотирьох місяців впродовж навчального року;

— аспірантурі (ст. 216 КЗпП, ст. 15 Закону про відпустки) — за умови успішного виконання індивідуального плану підготовки, протягом навчального року надається додаткова оплачувана відпустка тривалістю 30 календарних днів для складання кандидатських іспитів й виконання роботи над дисертацією.

Зараз, висвітлюючи загальні умови надання навчальних відпусток, більшу увагу ми приділимо відпусткам у зв'язку з навчанням у професійно-технічних і вищих навчальних закладах⁴, а також — аспірантурі, оскільки саме вони, за запитами наших читачів, використовуються найчастіше.

¹ Далі за текстом — КЗпП.

² Далі за текстом — Закон про відпустки.

³ Далі за текстом — Порядок № 634.

⁴ Далі за текстом — ПТНЗ і ВНЗ відповідно.

Запропонуйте тему для статті!

ms@id.factor.ua

Довідка

Система професійної (професійно-технічної) освіти складається із закладів професійної (професійно-технічної) освіти незалежно від форм власності та підпорядкування, що проводять діяльність у галузі професійної (професійно-технічної) освіти, навчально-методичних, науково-методичних, наукових, навчально-виробничих, навчально-комерційних, видавничо-поліграфічних, культурно-освітніх, фізкультурно-оздоровчих, обчислювальних та інших підприємств, установ, організацій та органів управління ними, що здійснюють або забезпечують підготовку кваліфікованих робітників (ст. 4 Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» від 10.02.1998 № 103/98-ВР).

Заклад вищої освіти — окремих вид установи, яка є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів і здібностей (ст. 1 Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII).

Тривалість навчальних відпусток

Для кожного виду навчальної відпустки встановлена своя тривалість. Вона визначена трудовим законодавством і залежить від багатьох факторів.

Навчання у ПТНЗ. Тривалість додаткової оплачуваної відпустки у зв'язку з навчанням у ПТНЗ становить

35 календарних днів протягом навчального року (ст. 213 КЗпП і ст. 14 Закону про відпустки).

Таку відпустку надають виключно для підготовки і складання іспитів.

Навчання у ВНЗ, навчальному закладі післядипломної освіти й аспірантурі. Тривалість навчальної відпустки тут залежить від рівня акредитації вищого навчального закладу, курсу, форми навчання, а також від мети навчальної відпустки (ст. 216 КЗпП і ст. 15 Закону про відпустки).

Підстава надання навчальної відпустки	Курс навчання	Форма навчання	Рівень акредитації навчального закладу	Тривалість навчальної відпустки
Настановні заняття, виконання лабораторних робіт, складання заліків та іспитів	I і II	Вечірня	I і II	10 календарних днів
			III і IV	20 календарних днів
	III і наступні	Вечірня	Незалежно	30 календарних днів
			I і II	20 календарних днів
		Заочна	III і IV	30 календарних днів
			Незалежно	40 календарних днів
Складання державних іспитів	Незалежно	Вечірня та заочна	Незалежно	30 календарних днів
Підготовка і захист дипломного проекту	Незалежно	Вечірня та заочна	I і II	Два місяці
			III і IV	Чотири місяці

Врахуйте: якщо працівники здобувають **другу (наступну) вищу освіту за заочною (вечірньою) формою навчання в навчальних закладах післядипломної освіти і в підрозділах післядипломної освіти вишів, то тривалість відпустки для них визначається як для осіб, які навчаються на третьому і наступних курсах вишу** (ч. 2 ст. 216 КЗпП, ч. 2 ст. 15 Закону № 504).

Підстава надання навчальної відпустки	Курс навчання	Форма навчання	Рівень акредитації навчального закладу	Тривалість навчальної відпустки
Підготовка та складання вступних іспитів до аспірантури	—	—	—	10 календарних днів на кожен іспит (один раз на рік)
<i>Увага! Особи, які на час вступу до аспірантури склали всі або декілька кандидатських іспитів, звільняються від відповідних вступних іспитів до аспірантури і їм зараховуються оцінки кандидатських іспитів (абз. 3 п. 36 Положення про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів, затвердженого постановою КМУ від 01.03.1999 № 309). Отже, таким особам цю навчальну відпустку не надають.</i>				
Успішне виконання індивідуального плану підготовки при навчанні в аспірантурі	—	—	—	30 календарних днів

Якщо навчальний план має особливості

Для працівників, які успішно навчаються на вечірній

і заочній формах навчання у ВНЗ усіх рівнів акредитації, у яких навчальний план має свої особливості, додатково до навчальних відпусток згідно зі ст. 15 Закону про відпустки надають також відпустки, тривалість яких визначена Порядком № 634.

Напрямок підготовки	Тривалість відпустки із збереженням заробітної плати
Культура (народна художня творчість), музичне мистецтво (фортепіано, орган, оркестрові струнні інструменти, оркестрові духові та ударні інструменти, народні інструменти, спів, диригування, композиція, музичне мистецтво естради, звукорежисура, музичне виховання)*	10 календарних днів щороку
Театральне мистецтво (акторське мистецтво, режисура, хореографія, сценографія), кіно-, телемистецтво (кінорежисура, телережисура, кіно-, телеоператорство)*	20 календарних днів щороку
Філологія (мова та література)*	—

* Працівники, які навчаються у вишах за зазначеними напрямками, також мають право на відпустку без збереження зарплати тривалістю 10 календарних днів щорічно.

Зазначимо, що п. 3 Порядку № 634 встановлено право вищів, де навчальний процес має свої особливості, у разі потреби перерозподіляти додаткові відпустки між курсами навчання в межах загальної тривалості навчального процесу.

Творча та профспілкова відпустки

Такий вид відпустки, як творча, надається працівникам для закінчення дисертаційних робіт, написання підручників, а також монографії, довідника тощо. Регулюються умови, тривалість, порядок надання творчих відпусток постановою КМУ від 19.01.1998 № 45.

Творча відпустка для закінчення дисертації на здо-

буття наукового ступеня кандидата наук тривалістю до трьох місяців та на здобуття наукового ступеня доктора наук — до шести місяців надається працівнику, який успішно поєднує основну діяльність із науковою роботою. Ця творча відпустка надається на підставі заяви працівника та рекомендації наукової (науково-технічної) ради центрального органу виконавчої влади або вченої ради вищого навчального закладу III — IV рівнів акредитації чи науково-дослідного інституту відповідного профілю про доцільність надання творчої відпустки.

Творча відпустка не надається для закінчення дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата і доктора наук особам, які закінчили відповідно аспірантуру чи докторантуру, а також здобувачу одного й того ж наукового ступеня повторно.

Творча відпустка для написання підручника чи наукової праці тривалістю до трьох місяців надається працівнику, який успішно поєднує основну діяльність із творчою роботою. Ця творча відпустка надається на підставі заяви працівника та довідки видавництва про включення підручника чи наукової праці до плану випуску видань на поточний рік.

Якщо підручник чи наукова праця створюється авторським колективом, творча відпустка надається одному з його членів за письмовою заявою, підписаною всіма членами авторського колективу.

На час профспілкового навчання працівникам, обраним до складу виборних профспілкових органів підприємства, установи, організації, надається додаткова оплачувана відпустка тривалістю до 6 календарних днів.

Механізм оформлення

Для оформлення навчальної відпустки старості потрібно подати заяву на ім'я голови ради про надання такої відпустки та додати до неї довідку-виклик з навчального закладу.

Наказом Міністерства освіти і науки України № 179 від 13.02.2019 «Про затвердження форм документів по підготовці фахівців у вищих навчальних закладах» (почав діяти з 03.04.2019) затверджена єдина форма довідки-виклику (форма № Н-5.01). Там, зокрема, уточнено:

— призначення довідки-виклику: це виклик студента, що поєднує роботу з вченням у ВНЗ, на період настановних занять, виконання лабораторних робіт, здачі сесії, складання державних іспитів (атестації), підготовки та захисту дипломного проекту (роботи) з наданням додаткової оплачуваної відпустки;

— підсумки за результатами складання іспитів, заліків, складання державних іспитів, захисту дипломного проекту (роботи) з вказівкою, що з перерахованого студент не здав (не захистив).

Ця форма призначена для юридичного обґрунтування виклику студента, який поєднує роботу з навчанням і успішно виконує навчальний план. Тобто ВНЗ сам повинен визначитися з успішністю навчання студента, надаючи йому довідку-виклик, а роботодавець це не повинно хвилювати.

ВНЗ надає довідку-виклик лише успішним студентам. Вона складається з двох частин: перша — безпосередньо довідка-виклик, а друга (відривна) — довідка про участь у сесії / підтвердження про складання державних іспитів (атестації) / захисту дипломного проекту (чи роботи), яку працівник-студент повинен повернути роботодавцю. Її бланк містить дані про прибуття студента у ВНЗ, вибуття з нього та повернення до місця роботи. Власне, цей документ підтверджує факт участі працівника в настановних заняттях, лабораторних роботах, екзаменаційній сесії, складанні державних іспитів (атестації) / захисті дипломного проекту (роботи).

Навчальний заклад у довідці-виклику самостійно визначає період і тривалість додаткової оплачуваної навчальної відпустки. Саме навчальний заклад розподіляє кількість днів такої відпустки, передбачену трудовим законодавством, протягом навчального року.

Заява. У ній обов'язково слід зазначити дату початку навчальної відпустки та її тривалість. Тривалість цієї відпустки повинна «вписуватися» в період, зазначений у довідці-виклику. Якщо ви бачите, що для здачі сесії вам знадобиться менша кількість днів навчальної відпустки, ніж зазначено в довідці-виклику, ви може скористатися тільки частиною відведених йому днів, яка вам потрібна. Про такий намір ви повинні зазначити в заяві.

Форма заяви не встановлена, а тому, наприклад, може бути такою:

Цитата

«Прошу надати додаткову оплачувану відпустку у зв'язку з навчанням у Харківському національному педагогічному університеті ім. Г. С. Сковороди тривалістю 20 календарних днів з 22.10.2019 р. для здачі заліково-екзаменаційної сесії. До заяви додаю довідку-виклик на сесію № 5577 від 25.09.2019 р.»

На підставі заяви і довідки-виклику роботодавець видає наказ про надання додаткової оплачуваної відпустки у зв'язку з навчанням. При цьому роботодавець не має права вимагати від старости-студента довідку про відсутність академічної заборгованості та не надавати відпустку на навчання за відсутності

такої довідки (це підтверджується листом Мінсоцполітики № 563/13/116-13 від 28.12.2013). Для роботодавця підтвердженням того, що староста навчається успішно, буде надана за місцем роботи саме довідка-виклик від навчального закладу. Тобто наявність довідки = успішне навчання.

Платність навчання, джерело його фінансування, а також відповідність освіти профілю діяльності роботодавця для цілей надання навчальної відпустки жодного значення не мають.

Водночас ВНЗ, в якому навчається працівник, повинен мати ліцензію на освітню діяльність та пройти відповідну акредитацію (згідно із Законом про вищу освіту повинна проводитися акредитація освітньої програми).

Якщо вищезгадані умови не дотримані, тоді немає законодавчих підстав для надання відпусток працівни-

кам, які навчаються в таких ВНЗ (підтверджується листом Мінпраці №66/06/186-07 від 12.03.2007).

Інформацію про рівень акредитації ВНЗ містить Єдина державна електронна база з питань освіти, що включає і Реєстр навчальних закладів (inforesurs.gov.ua), де зазначені відомості щодо виданих кожному ВНЗ ліцензій і сертифікатів про акредитацію. Також необхідну інформацію про ліцензії і рівні акредитації кожного ВНЗ можна знайти на освітньому порталі (osvita.org.ua).

Важливо

Надання навчальної відпустки гарантується працівникові, що навчається в українському ВНЗ.

Допускається можливість надання працівникам, що навчаються в навчальних закладах за кордоном, навчальних відпусток, але за умови, якщо навчання проводиться в порядку, встановленому законодавством відповідної держави і завершується видачею диплома, еквівалентного диплому українського ВНЗ, тобто диплома, що визнається в Україні (див. лист Мінсоцполітики №563/13/116-13 від 28.12.2013).

Якщо у старости немає права на оплачувану додаткову навчальну відпустку за вищезазначеними причинами (наприклад, ВНЗ не має акредитації або ліцензії, або знаходиться за межами України), то це питання можна врегулювати у колективному договорі (ст. 4 Закону про відпустки).

Навчально-відпускні нюанси

Працівникам, які без відриву від виробництва навчаються на підготовчих відділеннях при ВНЗ, а також працівникам, допущеним до вступних іспитів до ВНЗ, навчальна відпустка не передбачена.

Щоправда, якщо працівник допущений для складання вступних іспитів до ВНЗ, то він може взяти

відпустку «за свій рахунок» тривалістю 15 календарних днів без урахування часу, необхідного для проїзду до місця знаходження навчального закладу і назад. Це передбачено ст. 214 КЗпП і п. 12 ч. 1 ст. 25 Закону про відпустки.

Крім того, піти у відпустку без збереження заробітної плати тривалістю, необхідною для проїзду до місцезнаходження вишу або наукової установи і назад, мають право також працівники, які (п. 13 ч. 1 ст. 25 Закону про відпустки):

- допущені до складання вступних іспитів до аспірантури з відривом або без відриву від виробництва;
- навчаються без відриву від виробництва в аспірантурі й успішно виконують індивідуальний план підготовки.

Важливо

Пам'ятайте: дні додаткової оплачуваної навчальної відпустки для підготовки і складання іспитів до ПТНЗ, для настановного заняття, виконання лабораторних робіт, здачі заліків та іспитів у виші (у тому числі при навчанні у виші за напрямками, де навчальний процес має особливості), для навчання в аспірантурі без відриву від виробництва виділені на навчальний рік. Дні додаткової оплачуваної навчальної відпустки для здачі сесії виділені на навчальний (а не робочий, календарний) рік.

Дозволяється приєднання навчальної відпустки до щорічної, але заборонено:

- поділ навчальної відпустки на частини;
- її перенесення;
- подовження у зв'язку з хворобою.

Навчальну відпустку не можна брати в рахунок відпустки наступного року і за неї не передбачена компенсація у разі її невикористання. Цей вид відпустки не включається до графіка відпусток.

Злам дверей на роботі: що робити?

А. Сербіна, головний редактор спецвипуску «Юридичні практики», адвокат

Життя — непередбачувана річ: тільки-но розібрався з однією проблемою, виникає необхідність вирішення нової. Злам дверей на робочому місці старости — неприємна ситуація, яка потребує активних дій. Що робити, а чого краще не робити до приїзду працівників поліції? І що чекає на вас після залишення нарядом поліції місця скоєння злочину? Спробую відповісти на ці запитання.

Уявімо собі ситуацію: ви приходите на роботу і бачите ознаки відкриття дверей до робочого кабінету (зламаний замок, відчинені двері, вибиті шибки). Що з цим робити?

По-перше, не панікувати. Усе найстрашніше вже сталося. Відмотати час назад не можна, відповідно слід мати справу вже з наслідками таких дій.

Рекомендується самостійно не входити до робочого кабінету. Краще одразу викликати поліцію за номером: «102» та покликати свідків. Якщо чекати на поліцію у вас немає часу та бажання, то краще заручитися допомогою свідків, які досягли повноліття. Після того, як ви їм поясните ситуацію, можна вийти у приміщення робочого кабінету, наперед пересвідчившись, що він вільний, та зловмисники вже покинули приміщення.

Якщо ж зловмисники ще не встигли покинути місце злочину — кличте на допомогу, голосно привертайте увагу людей. При цьому пам'ятайте, що ваше життя та здоров'я є набагато ціннішими, тож необдумано ризикувати не варто.

Отже, ви разом зі свідками увійшли до кабінету. Руками нічого чіпати не варто, як і переміщати предмети. До закінчення роботи поліцейських все має залишитись на своїх місцях. Ви можете зробити лише поверхневий огляд. У разі якщо ви будете відчиняти якісь шафи, краще робити це в рукавичках чи за допомогою звичайного пакета, щоб працівники поліції мали можливість зняти відбитки пальців (звісно, якщо такі дії будуть проводитись).

Усі наслідки виявлення факту зламу дверей можна класифікувати за трьома типами:

1	нічого не зникло
2	зникли певні матеріальні цінності
3	з'явилося щось нове у робочому кабінеті (підкинуто)

Ситуація перша — нічого не зникло

Навіть у такому випадку слід викликати поліцію, щоб зафіксувати цей факт. Після приїзду поліції повідомити працівникам правоохоронного органу про те, коли і ким було виявлено факт зламу дверей. Далі за процедурою поліцейські мають скласти протокол огляду місця події, в якому стисло викладаються виявлені обставини та робиться схема місця злочину. Вказаний протокол мають підписати два свідки.

І навіть якщо нічого не викрадено, але були зламані двері — це так само збитки. Тому для початку слід усе

зафіксувати, а далі вирішувати питання про відновлення цілісності замків/дверей, і вже після — про стягнення збитків з винних осіб. Після завершення роботи поліції слід запитати про те, де можна дізнатись про хід досудового розслідування та чи можна вже працювати у цьому кабінеті.

Окрім акта поліції, доречно й самим скласти акт про виявлене псування майна. Зразок № 1 додається. Про виявлений факт слід повідомити власника цього майна — відповідну раду, оскільки й адмінбудівля, й усі її частини (двері також) є власністю територіальної громади в особі її органу місцевого самоврядування. Для вирішення питання про фінансування та здійснення ремонтних робіт дивіться зразок повідомлення № 2.

Запропонуйте тему для статті!

ms@id.factor.ua

Зразок № 1

АКТ

22.08.2019

с. Матюшки

Ми, що нижче підписалися, своїми підписами підтверджуємо, що 22.08.2019 за адресою: _____, у кабінеті № 2 із написом «Староста Вівчаренко Л. О.», що знаходиться на першому поверсі адміністративної будівлі, були вибиті двері. Під час першого огляду старостою не виявлено факту зникнення будь-яких речей чи документів із кабінету.

Акт складено старостою Матюшківського старостинського округу Вівчаренком Л. О. у присутності двох свідків:

1. П. І. Б., адреса реєстрації, засоби зв'язку;
2. П. І. Б., адреса реєстрації, засоби зв'язку.

Фотокартка дверей додається.

Підписи

Зразок № 2

Заричанському сільському голові
Плющенко В. П.
старости Матюшківського
старостинського округу
Вівчаренка Л. О.

ПОВІДОМЛЕННЯ

про знищення матеріальних цінностей

Цим повідомленням засвідчую, що 22.08.2019 у моєму кабінеті, що знаходиться за адресою: _____, на першому поверсі адміністративної будівлі були вибиті двері. Під час першого огляду мною не було виявлено факту зникнення будь-яких речей чи документів із кабінету. Особи, винні у зламі дверей, не відомі.

Про ці обставини складений акт у присутності двох свідків та викликаний наряд поліції.

Прошу вирішити питання про заміну дверей, оскільки останні ремонту не підлягають.

Додаток: копія акта, фотокартка.

З повагою,
староста Матюшківського старостинського округу Вівчаренко Л. О.

Ситуація друга — зникли певні матеріальні цінності

Усі кроки такі ж, як і раніше, але наслідки набагато серйозніші. До матеріальних цінностей належать речі й документи, які є комунальною власністю та були ввірені,

передані чи створені старостою під час здійснення ним своїх повноважень, та його особисті речі.

Як мінімум, такі дії винних осіб поліцією будуть кваліфіковані як крадіжка.

Якщо вартість збитків становить не більше ніж 192,10 грн. (у 2019 році), у такому випадку — це становитиме склад адміністративного правопорушення.

Довідка

Стаття 51 Кодексу України про адміністративні правопорушення «Дрібне викрадення чужого майна»

Дрібне викрадення чужого майна шляхом крадіжки, шахрайства, привласнення чи розтрати — тягне за собою накладення штрафу від десяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк від п'яти до десяти діб.

Викрадення чужого майна вважається дрібним, якщо вартість такого майна на момент вчинення правопорушення не перевищує 0,2 неоподаткованого мінімуму доходів громадян.

Зверніть увагу, що у випадках крадіжки сума неоподаткованого мінімуму доходів громадян рахується не у розмірі 17 грн., а за правилами п. 5 підрозд. 1 розд. XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України — на рівні податкової соціальної пільги, визначеної п.п. 169.1.1 п. 169.1 ст. 169 розд. IV цього Кодексу для відповідного року.

За правилами п.п. 169.1.1 п. 169.1 ст. 169 Податкового кодексу України податкова соціальна пільга скла-

дає 50 відсотків розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи (у розрахунку на місяць), встановленого законом на 1 січня звітного податкового року, — для будь-якого платника податку, тобто у 2019 році — це 960,5 грн. Відповідно $0,2 \times 960,5 = 192,1$ грн.

Якщо ж вартість викраденого буде більшою — йдеться вже про кримінальний злочин, передбачений ст. 185 «Крадіжка» Кримінального кодексу України, покарання буде більш серйозним, як і правила проведення розслідування.

Довідка

1. Таємне викрадення чужого майна (крадіжка) —

карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або громадськими роботами на строк від вісімдесяти до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк до трьох років.

2. Крадіжка, вчинена повторно або за попередньою змовою групою осіб, —

карається арештом на строк від трьох до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк.

3. Крадіжка, поєднана з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище або що завдала значної шкоди потерпілому, —

карається позбавленням волі на строк від трьох до шести років.

4. Крадіжка, вчинена у великих розмірах, —

карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

5. Крадіжка, вчинена в особливо великих розмірах або організованою групою, —

карається позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна.

Попередня вартість майна буде встановлена зі слів старости, а от далі потрібно буде надати відповідні **документи, що підтверджують розмір збитків**: бухгалтерські відомості, товарні накладні, чеки, балансову вартість тощо.

Якщо документально не вийде підтвердити вартість викраденого майна, скоріше за все, буде проведена товарознавча експертиза.

Що ж має відбуватись після того, як поліція поїхала з місця скоєння злочину?

Ви маєте почекати 24 години з моменту виклику наряду поліції, адже це встановлений законодавством строк для початку здійснення процесуальних дій.

Згідно з ч. 1 ст. 214 Кримінального процесуального кодексу України¹ слідчий прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, **повідомлення** про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним із будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення

¹ Далі за текстом — КПК України.

кримінального правопорушення, **зобов'язаний** внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань, розпочати розслідування та через 24 години з моменту внесення таких відомостей **надати заявнику витяг** з Єдиного реєстру досудових розслідувань². Слідчий, який здійснюватиме досудове

розслідування, визначається керівником органу досудового розслідування.

Отже, оскільки саме ви виступали у нашій уявній ситуації заявником кримінального правопорушення, то не пізніше 24 годин вам мають надати витяг з ЄРДР.

Витяг з ЄРДР буде виглядати приблизно так:

Номер кримінального провадження: 42016050000001346

Дата реєстрації провадження (виділення матеріалів досудового розслідування): 22.08.2019

Дата надходження заяви, повідомлення про вчинення кримінального правопорушення або виявлення з іншого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення: 22.08.2019

Прізвище, ім'я, по батькові потерпілого, заявника (найменування юридичної особи та код Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань (далі — ЄДР)): староста Матюшківського старостинського округу Заричанської сільської ради Вознесенського району Кіровоградської області Леонід Олександрович Вівчаренко

Дата та час внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей про заяву, повідомлення про вчинення кримінального правопорушення або виявлення з іншого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення: 22.08.2019 17:47

Правова кваліфікація кримінального правопорушення: таємне викрадення чужого майна (ст. 185 ч. 1 КК України)

Короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення:

22.08.2019 за адресою: ____, у кабінеті № 2 із написом «Староста Вівчаренко Л. О.», що знаходиться на першому поверсі адміністративної будівлі, були вибиті двері. Під час огляду кабінету було виявлено факт відсутності робочого комп'ютера марки ____, загальною вартістю 6000 грн., що належить на праві власності Заричанській сільській раді

Прізвище, ім'я, по батькові, дата народження особи, яку повідомлено про підозру, наслідки розслідування щодо особи та відомості про здійснення спеціального досудового розслідування щодо неї:

Найменування та код ЄДР юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження. Прізвище, ім'я, по батькові представника юридичної особи:

Наслідок розслідування кримінального правопорушення:

Орган досудового розслідування: Заричанський відділ поліції управління поліції в Кіровоградській області

Прізвище, ім'я, по батькові слідчого (слідчих), який (які) здійснює(ють) досудове розслідування: Іванов М. К.

Прізвище, ім'я, по батькові прокурора (прокурорів), який (які) здійснює(ють) процесуальне керівництво: Лопушенко В. Д.

Підпис Реєстратора _____ Прізвище, ім'я, по батькові Реєстратора

Посада Реєстратора

Дата формування витягу

У разі якщо вам видадуть документ за такою формою, можна не хвилюватись — ваше повідомлення про кримінальне правопорушення зареєстровано та почато досудове розслідування. Отже, на цій стадії ви зробили

все необхідне. Копію такого витягу з ЄРДР слід направити голові відповідної ради для відома та вирішення питання про представництво юридичної особи в рамках кримінального провадження.

² Далі за текстом — витяг з ЄРДР.

Якщо через 24 години на вашу вимогу надати витяг з ЄРДР ви отримуватимете відмову та усне повідомлення про те, що заява не зареєстрована, доречно подати письмове повідомлення про кримінальне правопорушення, оскільки трапляється, що наряд поліції

не вважає за потрібне вносити відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань, а слідчий відділ про те, що у вас трапилось, нічого навіть і не знає. Пропоную вашій увазі зразок такого повідомлення (зразок № 3).

Зразок № 3

НАЗВА СЛІДЧОГО ВІДДІЛУ
ВІД КОГО
АДРЕСА
ЗАСІБ ЗВ'ЯЗКУ:

ЗАЯВА
про кримінальне правопорушення

22.08.2019 у моєму робочому кабінеті № 2, що знаходиться за адресою: ____, на першому поверсі адміністративної будівлі були вибиті двері. Під час огляду речей мною було виявлено факт зникнення таких матеріальних цінностей:

- 1) робочого комп'ютера марки ____, 2017 року випуску, вартістю 6000 грн., який належить Заричанській сільській раді;
- 2) годинника настінного загальною вартістю 1200 грн., який є моєю особистою власністю, що підтверджується товарною накладною № __ від ____.

Одразу після виявлення цього факту мною було викликано працівників поліції, які після складення протоколу огляду місця події поїхали з місця злочину.

Станом на 24.08.2019 відомості про вказаний злочин до Єдиного державного реєстру досудових розслідувань не внесено.

У діях нестановлених осіб вбачаються ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ст. 185 ч. 1 КК України — крадіжка.

На підставі вищевикладеного, —

Прошу:

1. Прийняти та невідкладно зареєструвати подану мною заяву про вчинення кримінального правопорушення щодо вчинення нестановленими особами крадіжки з мого робочого кабінету до Єдиного реєстру досудових розслідувань.
2. Почати досудове розслідування щодо викладених у заяві фактів.
3. Письмово повідомити про початок кримінального провадження, його номер в Єдиному реєстрі досудових розслідувань та закінчення досудового розслідування. Витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань направити мені на адресу: _____.

Додатки:

ДАТА:

ПІДПИС

Якщо і на це повідомлення не буде належної реакції — передавайте всі документи до вашої ради для вирішення питання про оскарження бездіяльності слідчого.

Після того, як досудове розслідування буде розпочато, через деякий час, скоріше за все, слідчий вас викличе на допит як свідка.

Важливо! Такий виклик може відбуватись як телефоном (навіть мобільним), так і поштою. Нічого боятися не варто, оскільки слідчий захоче офіційно задокумен-

тувати ті факти, які вам стали відомі. Якщо ви не можете прибути за викликом у встановлений час — повідомте про це слідчого та домовтесь про іншу дату.

Якщо викраденими є лише речі комунальної власності та офіційні документи — ваша роль на цьому буде завершена, оскільки потерпілою особою буде визнана відповідна рада як власник викраденого майна.

Якщо ж серед викраденого були і ваші особисті речі — ви також виступатимете потерпілим.

Згідно зі ст. 55 КПК України **потерпілим** у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди.

Права і обов'язки потерпілого виникають в особи з моменту подання заяви про вчинення щодо неї кримі-

нального правопорушення або заяви про залучення її до провадження як потерпілого.

Згідно із зазначеною нормою якщо ви повідомили про злочин та стали його жертвою (викрадені ваші особисті речі), ви автоматично набуваєте статусу потерпілої особи, але в житті іноді доводиться відстоювати цей статус. Тому надаю наступний зразок документа — заяви про визнання потерпілим (зразок № 4).

Зразок № 4

НАЗВА СЛІДЧОГО ВІДДІЛУ
ВІД КОГО
АДРЕСА
ЗАСІБ ЗВ'ЯЗКУ:

З А Я В А

про визнання особи потерпілою від злочину
(у порядку ч. 2 ст. 55, ст. 56 КПК України)

22.08.2019 у моєму робочому кабінеті № 2, що знаходиться за адресою: _____, на першому поверсі адміністративної будівлі були вибиті двері. Під час огляду речей мною було виявлено факт зникнення мого майна, а саме: годинника настінного загальною вартістю 1200 грн., який є моєю особистою власністю, що підтверджується товарною накладною № __ від _____.

За вказаним фактом триває досудове розслідування, яке внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань за № 4201605000001346 від 22.08.2019.

Протиправними діями невідомих осіб мені спричинена матеріальна та моральна шкода.

Матеріальна шкода становить 1200 грн.

Моральна шкода виражається у психічних переживаннях, що викликані позбавленням мене права власності; душевних стражданнях й переживаннях через можливість повторення протиправної поведінки відносно мого майна. Моральні страждання я оцінюю в 1500 грн.

Відповідно до вимог ч.1 ст. 55 КПК України потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди.

На підставі вищенаведеного, керуючись ст. 55, 56 КПК України, —

ПРОШУ :

1. Прийняти цю заяву до розгляду та визнати мене Вівчаренка Леоніда Олександровича, 1965 року народження, уродженця міста _____ області, зареєстрованого за адресою: _____ потерпілим від кримінального правопорушення, відомості про яке внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань за № 4201605000001346 від 22.08.2019 за ознаками злочину, передбаченого ч.1 ст. 185 КК України.

2. Надати мені пам'ятку про процесуальні права та обов'язки потерпілого від злочину.

Додатки:

ДАТА:

ПІДПИС

Якщо в провадженні вас визнано потерпілим, відповідно вас у подальшому допитають як потерпілого. Усю іншу роботу зроблять за вас слідчі. Головне тільки — «тримати руку на пульсі» та бути в курсі того, що відбувається в рамках цього кримінального провадження.

Ситуація третя — виявлено підкинуті предмети

Остання ситуація найбільш неочікувана та неприємна. У разі якщо ви бачите невідомі предмети (коробки,

сумки, папки, маленькі пакуночки) з невідомим вмістом — нічого не чіпайте.

Проведіть своє власне маленьке розслідування та дізнайтеся, чи не належить цей предмет іншим співробітникам. Якщо власник такий речей невідомий — чекайте поліцію. Нехай саме правоохоронні органи займаються далі такими предметами. Адже там можуть знаходитись вибухові чи отруйні речовини, які є небезпечними для життя чи здоров'я або спеціально підкинуті вам речі з метою «повісити» на вас певний злочин (помічені гроші чи наркотичні речовини).

Головний ваш обов'язок у такому випадку — викликати поліцію та повідомити про наявність речей невідомого походження, які стовідсотково не є вашими.

Така ситуація, скоріше, рідкість, аніж звичайна річ, проте практика показує, що подібного роду випадки все ж таки іноді трапляються. Посадовим особам підкидають помічені гроші, а потім звинувачують у вимаганні неправомірної вигоди; чи наркотичні речовини — з метою прикрити «зайву» особу зі шляху.

Якщо на таких предметах не буде виявлено ваших

відбитків пальців чи слідів (залишків поту) звинуватити вас у такому буде важче.

І наостанок, якщо ситуація розвивається як у закордонному блокбастері: тільки-но ви знайшли прикру «знахідку» й одразу вриваються люди у формі, відбувається затримання, слід констатувати — ви стаєте «головним героєм» цього поганого фільму. Нічого не торкайтесь, краще тримайте руки в кишенях, одразу телефонуйте або просіть інших зателефонувати до поліції й вимагайте адвоката.

Якщо у вас ще немає адвоката, — вам мають його надати за першим викликом за рахунок держави шляхом залучення адвоката із системи безоплатної правової допомоги. Такий адвокат до вас може їхати до 2 годин.

Головне правило на ці години — нічого не казати та користуватись нормою статті 63 Конституції України, яка наголошує: «Особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом». Лише після спілкування із адвокатом та з'ясування тактики та позиції вашого захисту вас зможуть допитати слідчі у присутності вашого адвоката.

Актуальне запитання

Чи має право староста ініціювати створення фонду громад сіл, селищ на території старостинського округу, що буде займатись, наприклад, проектами із соціального розвитку села?

(запитання з електронної пошти редакції)

Звісно, староста може це зробити. Адже відповідно до вимог ст. 14¹ Закону України № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні» староста є посадовою особою місцевого самоврядування та членом виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради.

Зауважимо, що формувати фонд громад сіл, селищ на території старостинського округу доцільно лише у випадку наявності додаткових джерел фінансування (коштів від благодійників, спонсорів). Передусім для утворення і функціонування фондів сільських громад місцева рада має схвалити рішення про погодження чи непогодження виділення у бюджеті ОТГ коштів для таких фондів, а також затвердити механізм розподілу, визначити цільове призначення виділених коштів для реалізації певних місцевих проектів. Тобто перш ніж щось ініціювати, староста має знайти дійсно вагомні аргументи щодо доцільності створення та функціонування відповідного фонду, продумати стратегію його діяльності, визначити коло осіб, які будуть займатись реалізацією його завдань. Як правило, такі фонди створюють за **сприяння активних членів грома-**

ди, які керують ними та займаються питаннями розвитку.

Для прикладу.

За сприяння старости у с. Волоське Новоолександрівської ОТГ Дніпропетровської області ще з 2016 року створено неприбутковий благодійний фонд «Фонд громади «Борисфен» (далі — Фонд), який зареєстровано як юридичну особу.

Фонд позиціонує себе як механізм партнерської взаємодії бізнесу, влади та громади і створений з метою вирішення місцевих проблем, у тому числі шляхом реалізації проектів із залученням допомоги від донорів. З діяльністю фонду можна ознайомитись за посиланням: borisfen.org.ua/borisfen. До складу засновників увійшли найактивніші люди цього села, які вболівають за його майбутнє. На сайті Фонду можна знайти напрями діяльності та звіти Фонду.

Основними завданнями, які ставить перед собою Фонд, є:

- ініціація обговорення та лобювання проектів із соціального розвитку села;
- забезпечення активного діалогу з владою на рівні маленьких квартальних громад;
- надання допомоги молодим людям у їх самореалізації (освіті, спорті, патріотичному вихованні тощо).

О. Ковшова, економіст-аналітик
Видавничого будинку «Фактор»

Екологія та староста: шукаємо точки дотику

О. Ковшова, економіст-аналітик Видавничого будинку «Фактор»

Гарна екологія — добробут громади. Але не кожна громада має достатньо можливостей для вирішення проблемних питань у сфері екології. Особливо це стосується громад з недостатньо розвинутою інфраструктурою та матеріальною базою. Тому тільки через активну позицію жителів можливо покращити екологічне становище та досягти бажаного результату. Як це зробити та чи може це розпочати староста? До відома, уже сьогодні для місцевих громад створені такі умови, у яких вони можуть активно й ефективно вирішувати місцеві екологічні проблеми. Однак сама громада має навчитись перетворювати проблеми на можливості. Єдність дій дає шалений результат, але спочатку громаду треба «розбудити».

Найрозповсюдженіші екологічні проблеми

Почнемо з повноважень ОМС у сфері екології. Адже питання природоохоронної сфери перш за все регулює

Конституція України та Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII «Про охорону навколишнього природного середовища». Також відповідно до ст. 33 Закону України від 21.05.1997 № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування України» до «екологічного» відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать, зокрема:

1	підготовка і подання на затвердження ради проектів місцевих програм охорони довкілля, участь у підготовці загальнодержавних і регіональних програм охорони довкілля
2	підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо прийняття рішень про організацію територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших територій, що підлягають особливій охороні; внесення пропозицій до відповідних державних органів про оголошення природних та інших об'єктів, що мають екологічну, історичну, культурну або наукову цінність, пам'ятками природи, історії або культури, які охороняються законом, підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо прийняття рішень про оголошення в місцях масового розмноження та вирощування потомства дикими тваринами «сезону тиші» з обмеженням господарської діяльності та добуванням об'єктів тваринного світу

Крім того, ОМС мають право затверджувати місцеві екологічні програми. Як правило, ради майже не переймаються питаннями екології: інколи їм невідома проблема мешканців через відсутність взаємодії між ними, а інколи — немає коштів, а подекуди не вистачає часу для пошуків недорогого вирішення проблеми. Саме староста може допомогти ОМС потроху вирішувати екологічні проблеми свого старостинського округу. Хто як не він про них дуже добре знає.

Розуміємо. Однак чи не здається вам, що для вирішення екологічних питань необхідно залучати громаду? Адже успішна та сучасна екологічна політика не може бути результатом дій лише місцевої влади, у тому числі вона не може відбуватись лише за участю старости.

Це результат взаємодій і співпраці ОМС та громади, а також різних суспільних груп.

Екологія — складна сфера, яка є не лише вичерпною, але й важковідновлюваною, схильною до постійних змін. А тому відповідальність за екологічні питання лежить не лише на старості та ОМС, але й на громаді. І до неї також варто це доносити та спільно вирішувати ті чи інші проблеми. Однак спочатку громада має їх окреслити, виділити серед них першочергові та другорядні, дороговартісні та бюджетні. А вже потім треба шукати шляхи їх вирішення та складати плани фінансування.

До речі, а чи можете ви позитивно відповісти на три такі запитання:

1	Чи знає ваша громада про екологічні проблеми вашої території?
2	Які шляхи вбачає у їх вирішенні?
3	Що здатна запропонувати?

Як свідчать дані одного соціологічного дослідження, проведеного наприкінці 2018 року аналітиками CEDOS на замовлення УМКА (Української молодіжної кліматичної асоціації) за підтримки Представництва Фонду імені

Гайнріха Бьоля, жителі Києва по-різному сприймають екологічні проблеми.

Так, у трьох фокус-групових дискусіях взяли участь по 8 людей¹:

1	студенти 17 — 25 років, не залучені до роботи громадських організацій
2	одружені люди 25 — 40 років, половина з яких мають дітей
3	люди 18 — 35 років з активістським досвідом

Метою дослідження була необхідність з'ясувати, як ці три соціальні групи сприймають головні екологічні проблеми Києва, їхні причини та можливі шляхи вирішення, яку екологічну поведінку готові практикувати і як можуть долучитися до покращення екологічної ситуації.

Як виявилось, найбільшими проблемами міста, на думку опитуваних, виявились проблеми:

— **сміття** — найчастіше згадували нерегулярний вивіз сміття, засмічення міських вулиць і зелених зон, відсутність інфраструктури для сортування і нестачу сміттєспалювальних заводів;

— **якість повітря** — загазованість, смог і забруднен-

ня повітря, що призводять до необхідності впровадження системи вимірювання якості повітря. Виявилось, що людям було б цікаво дізнаватись більше про рівень забруднення повітря, якби цю інформацію надавали в доступній формі, наприклад, як частину прогнозу погоди. Дехто пригадував, що під час пожеж на торфовищах навколо Києва показники забруднення повітря оголошували в новинах. Однак самостійно розшифровувати ці показники складно.

Одночасно киянам не зрозуміло, який вплив на здоров'я людини має певний вміст тієї чи іншої речовини. Щоб підвищити свою обізнаність з цієї теми, вони пропонували:

1	тлумачити показники, наприклад, використовуючи «систему світлофора»: зелений колір означає відсутність шкоди для здоров'я, жовтий — незначну шкоду, червоний — небезпеку для здоров'я людей
2	надавати практичні поради, як діяти, коли концентрація шкідливих речовин у повітрі висока
3	надавати інформацію про причини забруднення, наприклад про діяльність конкретних підприємств

— **інші екологічні проблеми**, до яких опитувані віднесли вирубування зелених насаджень, низьку якість питної води, а також зміни клімату.

Більшість учасників виказували недовіру до думки про те, що місцева влада щось робитиме для покращення ситуації навколо глобальних екологічних проблем. Тобто такі думки «прогулюються» столицею і що ж тоді казати про села та селища?

Тобто якщо староста розпочне працювати в екологічному напрямі не лише з мешканцями старостинського округу, але й з радістю, деякі проблеми дійсно можна вирішувати. Зокрема, підвищити екологічну культуру людей, що автоматично призведе до очищення вулиць та зелених зон від сміття.

Серед основних причини екологічних проблем кия-

ни виділили навіть не проблему фінансування, а низьку екологічну культуру та байдужість, малу поінформованість мешканців. У свою чергу, молодь наголошувала на необхідності пропаганди екологічно свідомої поведінки. А от включатись у вирішення екологічних проблем не лише на повсякденному рівні, як виявилось, готові не всі. Частина учасників вважала, що екологічні акції зараз «не на часі» в Україні. Інші ж переконані, що екологічні проблеми пов'язані з економічними і що їх потрібно вирішувати спільно та не лише коштом лише однієї громади (йдеться про співпрацю громад).

Крім того, серед учасників були й такі, які готові долучатись до екологічних протестів, флешмобів й екоакцій у рамках фестивалів тощо. Багато хто навіть готовий підписувати електронні петиції, хоча й не вважають їх дієвими.

¹ Детальна інформація про дослідження розміщена за посиланням: ua.boell.org/uk/2019/03/05/ekologichni-problemi-i-svidoma-povedinka-shcho-znayut-zhitelki-i-zhiteli-kiieva

Не жартуй з вогнем —
продовж передплату!

(057) 76-500-76

 Довідка

За додержанням вимог природоохоронного законодавства здійснює державний нагляд (контроль) Державна екологічна інспекція України (ДЕІУ) та її територіальні органи. Ці функції закріплені положенням про ДЕІУ, затвердженим постановою КМУ від 19.04.2017 № 275. Однак на місцях стежити за додержанням екологічних вимог можуть саме мешканці, залучаючи для вирішення таких питань не лише старосту, органи місцевої та державної влади, але й представників бізнесу, волонтерів або спонсорів.

Серед найчастіших порушень, що стосуються екологічного стану навколишнього середовища на території України, можна виділити такі: спалювання відходів, випал сухої рослинності, неправильна експлуатація вододій, засмічення зелених зон та вулиць. Чи є якісь бюджетні механізми впливу на порушників природоохоронного законодавства в рамках повноважень старости?

Вважаємо, що для вирішення таких питань старости необхідно залучати активістів села (селища) для пропаганди серед його мешканців знань щодо правил поведінки при виникненні небезпечних подій чи надзвичайних ситуацій у селі (селищі) та на прилеглих до нього територіях. Хто краще, аніж сусіди, знає один про одного, особливо про те, хто є порушником?

Зауважимо, смітєвий колапс у нашій державі може трапитись із кожним населеним пунктом. Однак здебільшого його створюють саме мешканці. Тож вирішувати проблему треба зі зміни свідомості. Адже скільки не постав урн для сміття або не прибери сміттєзвалищ, сміття все одно буде з'являтися.

Для прикладу: у селах Дрогобиччини прибирання, сортування та вивезення сміття організували саме активісти. У селі встановлені саморобні контейнери на метал, скло і пластик. Вивезенням вторинної сировини

до Дрогобича за власний кошт займається місцевий підприємець. На отримані від здачі кошти мешканці закуповують енергозберігаючі лампи та помалу освітлюють своє довге село.

Як бачимо, деякі проблеми можуть вирішувати саме мешканці, що порушує їх освіченість з тих чи інших питань, допомагає згуртуватись та зрозуміти, за що саме вони відповідають на території, де проживають (боротьба за чистоту!).

Як саме староста може допомогти активізувати старостинський округ з вирішення екологічних питань? Наприклад, може сприяти започаткуванню циклу семінарів на території старостинського округу теми екології (наприклад: «Менше сміття – краще життя» тощо). Його можуть організувати та проводити громадські та молодіжні організації за участю старости, а у подальшому такі навчання можуть проходити й без участі старости (підвищення освіченості мешканців, бажання до змін).

Треба сказати, що більшість ОТГ починають успішно запроваджувати екологічну політику на своїх територіях. Однак багато управлінських рішень виявляються неефективними через різноманітні причини.

З прикладом ознайомтеся нижче.

 Довідка

Під час державного фінансового аудиту бюджету Дунаєвецької міської об'єднаної територіальної громади за період з 01 січня 2016 по 31 грудня 2018 року аудитори Управління Західного офісу Держаудитслужби в Хмельницькій області встановили факти неефективних управлінських дій та рішень, що призвели до упущених вигід. Зокрема, виявлено, що не повною мірою забезпечено укладання договорів на вивезення твердих побутових відходів, що призводить до нераціональних витрат з бюджету на ліквідацію стихійних сміттєзвалищ.

Аудитори встановили, що у 2016 — 2017 роках на будівництво сортувального цеху твердих побутових відходів за рахунок субвенції з державного бюджету на формування інфраструктури ОТГ використано 4289,5 тис. грн. Під час аудиту проведено обстеження цеху з переробки твердих побутових відходів. Однак за результатами проведеного обстеження встановлено, що цех із переробки твердих побутових відходів фактично не функціонує. На території сміттєзвалища перебуває фактично не змонтоване під час його будівництва обладнання. Отже, наявна ситуація із нефункціонуванням цеху призводить до неефективного використання бюджетних коштів, що **не дає змоги зменшити негативний вплив сміття і відходів** на навколишнє середовище та отримати додаткові доходи від зазначеної діяльності².

² Інформація розміщена за посиланням: www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/149194;jsessionid=9A31F13CC4E0DD1E0A39D6325AA34386.app1

Про кошти екологічного спрямування

Як правило, багато ОТГ приймають так звані екологічні програми. Метою таких програм здебільшого є проведення ефективної і цілеспрямованої діяльності організації і координації заходів щодо

охорони навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки, раціонального використання і відтворення природних ресурсів на перспективу.

Такі програми покликані визначити стратегічні напрямки для покращення екологічної ситуації довкілля та розробки підходів і механізмів розв'язання екологічних проблем на території ОТГ.

Важливо

Якщо ОТГ не приймало таку програму, староста може ініціювати її прийняття, а серед заходів програми запропонувати перелік конкретних проблем із механізмами розв'язання (у тому числі спільно із мешканцями), які треба вирішити саме на території його старостинського округу.

Якщо така програма прийнята, а її заходи не включають перелік проблем, які необхідно вирішити на території конкретного старостинського округу, староста може ініціювати внесення відповідних змін до програми. Тобто староста має стояти й на захисті екологічної ситуації на території свого старостинського округу.

Зауважимо, що заходи, наведені у програмі, можуть змінюватись та доповнюватись відповідним рішенням сесії ради.

Виділення коштів на виконання заходів з реалізації таких програм передбачається під час розробки та затвердження проектів місцевого бюджету та програм соціального-економічного та культурного розвитку села (селища) тощо.

Заходи з реалізації таких програм, зокрема, фінансуються за рахунок фондів охорони навколишнього природного середовища, місцевих бюджетів, інших коштів, не заборонених чинним законодавством. Деякі ОТГ на вирішення екологічних питань у рамках затвердженої

екологічної програми спрямовують фінансову підтримку в рамках міжнародної технічної допомоги, з боку міжнародних і вітчизняних фінансово-кредитних установ, позабюджетних фондів, підприємств, організацій, громадських організацій, рекламодавців, спонсорів, активістів зацікавлених в соціально-економічному розвитку села (селища).

Основними заходами з охорони навколишнього природного середовища на території старостинського округу в рамках програми можуть бути:

Перелік заходів (заходи можуть бути іншими — залежить від потреб старостинського округу)	Назва напрямку діяльності
Придбання сміттєвозів, установлення попереджувальних знаків, табличок	Забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів та небезпечних хімічних речовин, у тому числі непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин
Розсада квітів, насіння трави, насіння квітів, саджанці дерев, саджанці кущів, завезення рослинного ґрунту для клумб та газонів, обробка дерев каштанів від шкідників тощо	Заходи з озеленення старостинського округу
Обстеження дна акваторії водного об'єкта, встановлення попереджувальних знаків	Проведення робіт з очищення водних ресурсів
Проведення робіт з інвентаризації джерел забруднення навколишнього природного середовища	Зниження рівня впливу чи усунення факторів забруднення атмосферного повітря

Перелік заходів (заходи можуть бути іншими — залежить від потреб старостинського округу)	Назва напрямку діяльності
Будівництво, розширення та реконструкція протиерозійних, гідротехнічних протикарстових, берегозакріплювальних, протизсувних, протиобвальних, протилавинних і протиселевих споруд, а також проведення заходів із захисту від підтоплення і затоплення, направлених на запобігання розвитку небезпечних геологічних процесів, усуненню або зниженню до допустимого рівня їх негативного впливу на території та об'єкти	Охорона та раціональне використання земель
Інші	Інші

Зауважимо: у процесі децентралізації ОТГ часто отримують половинчасті повноваження та важелі впливу, через що багато екологічних проблем вирішенню не підлягає. Зокрема, вирішення деяких екологічних питань напряму пов'язані із розвитком інфраструктури (будівництво ГЕС, встановлення вітрових електростанцій, створення тваринницьких комплексів). Тому часто назрівають конфлікти між місцевим населенням, активістами та його ініціаторами як із сфери бізнесу, так і самих представників держави. На думку деяких фахівців з

екологічних питань єдина сфера, у якій ОМС (зокрема, ОТГ) наділені деталізованими, предметними функціями та повноваженнями, — це поводження з побутовими та іншими відходами, а також питне водопостачання. Саме ці проблеми насамперед треба вирішувати у сільських місцевостях, і старости можуть допомогти зрушити ці питання з місця, працюючи із громадою. Зокрема, у напрямі створення енергетичних кооперативів.

З прикладом ознайомтеся нижче.

Довідка

У селі Лосятин Тернопільської області мешканці прославились майже на всю Україну. Вони самостійно забезпечують себе паливом. Наразі у селі створено два кооперативи, діяльність яких спрямована на вирощування малини та суниць.

Завдяки фінансуванню ПРООН учасники кооперативів придбали та запустили брикетну лінію, яка здатна виробляти паливо з відходів — малини та суниць. Раніше стеблі рослин як відходи виробництва спалювали на полях. На вирішення проблем із забрудненням природного середовища та опалення ідею мешканці взяли із діяльності закордонних енергетичних кооперативів.

Наприклад, німці опалюють свої домівки місцевою щепюю. Це дає змогу не лише економити, але й розвивати енергетичну інфраструктуру.

А от у Швеції за даними шведської асоціації з управління відходами Avfall Sverige утилізується 99 % побутових відходів, що є найвищим показником у світі. При цьому близько 48 % спалюється для отримання електроенергії. За рік шведи спалюють близько 2 млн т сміття. Причому цей процес відбувається у них так вдало, що в якийсь момент туди навіть стали ввозити відходи з інших країн ЄС.

У 2015 році Швеція імпортувала понад 1,3 млн т чужого сміття. Звичайно, до імпорту чужих відходів мешканцям українських сіл дуже далеко. Однак вирішити проблему екології цим способом можна починати вже зараз. Досвід Швеції доводить, що шкоду від викидів під час спалювання сміття можна мінімізувати. Зате позитивний ефект для екології від знищення такого обсягу сміття є очевидним³.

Лосятинську малину зрубують восени та переробляють її стебла за допомогою брикетної лінії у паливо. Це найкращий варіант, який вдало вирішує одночасно дві проблеми: екологічну та опалювальну. Тобто через створення кооперативів можна вирішити не одну екологічну проблему на території старостинського округу.

Крім того, кооперативам легше долучитись до програм та грантів, які покликані стимулювати громади в напрямі вирішення екологічних, питних та енергетичних питань.

³ Частково інформацію отримано за посиланням: www.tsatu.edu.ua/ipod/rozvytok-silskyh-terytorij/rozvytok-oth/ekolohija-dobrobut-hromady

Інакше кажучи, сьогодні для місцевих громад створені такі умови, у яких вони можуть активно й ефективно вирішувати місцеві екологічні проблеми. Однак сама громада має навчитись перетворювати проблеми на можливості й допомогти у цьому може староста.

Для прикладу: чим більше громада усвідомлює види екологічних проблем та їх масштабність, тим активніше

намагається їх вирішити. Зокрема, мешканці активно об'єднуються у громадські організації, які намагаються вирішити певний спектр екологічних питань.

В Україні серед найбільших громадських організацій, з якими можуть співпрацювати створені громадські організації на території старостинського округу, зокрема, стосовно питань, пов'язаних із довкіллям, є:

	Центр екологічних ініціатив «Екодія»
1	<p>Громадська організація, яка об'єднує експертів та активістів навколо ідеї збереження довкілля через вплив на прийняття рішень, веде боротьбу за енергоефективність, відновлювану енергетику, протидію зміні клімату, за чисте повітря для всіх, розвиток сталого транспорту і сільського господарства України.</p> <p>Основні цілі:</p> <ul style="list-style-type: none"> — боротьба за підвищення енергоефективності та перехід на 100 % відновлюваної енергетики до 2050 року; — інформування населення щодо питань зміни клімату та адвокація прогресивної кліматичної політики України; — розвиток інфраструктури громадського транспорту з метою зменшення шкідливих викидів від авто; — екологічна безпека агровиробництва через впровадження сучасних стандартів, норм та технологій; — підтримка громад, що відстоюють свої екологічні права та прагнуть брати участь у прийнятті рішень. <p>Експерти «Екодії» є учасниками об'єднань громадських організацій:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Climate Action Network, Europe; — CEE Bankwatch Network Українська кліматична мережа; — Реанімаційний пакет реформ; — Громадська рада при Державному агентстві енергоефективності та енергозбереження України; — Українська мережа сільського розвитку. <p>Офіційний сайт: ecoaction.org.ua</p>
	«Екоclub»
2	<p>Громадська організація в м. Рівне, що працює 20 років задля збереження довкілля. Понад 10 із них — у сфері енергозбереження, адже саме енергетика найбільш згубно впливає на довкілля.</p> <p>Основними стратегічними пріоритетами є:</p> <ul style="list-style-type: none"> — залучення людей до формування та впровадження енергетичної політики; — прогресивні політичні рішення в енергетичному секторі на місцевому та національному рівнях; — доступні енергоносії, що не завдають шкоди довкіллю та клімату. <p>Проекти громадської організації спрямовані на:</p> <ul style="list-style-type: none"> — підвищення енергоефективності громадських закладів та приватних осель; — покращення місцевої та національної енергетичної політики; — ефективне управління ОСББ (Об'єднання співвласників багатоквартирних будинків); — розвиток інших громадських організацій та ініціатив; — розвиток відновлювальних джерел енергії (зокрема, сонячної); — зменшення впливу людини на клімат. <p>Офіційний сайт: ecoclubrivne.org</p>
	Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля»
3	<p>Неприбуткова громадська аналітична організація, створена у 2006 році для проведення незалежних досліджень та навчально-інформаційних заходів в Україні та регіоні Східної Європи, Кавказу та Центральної Азії.</p> <p>Організація:</p> <ul style="list-style-type: none"> — проводить незалежні дослідження, оцінку та аналіз як ключові методи створення основи для змін через виявлення проблем та їх можливих рішень; — вбачає розвиток потенціалу громадських організацій як важливу передумову розвитку громадянського суспільства завдяки зміцненню їх можливостей виконувати свою місію; — впроваджує інноваційні проекти для сприяння реалізації найкращого інноваційного досвіду та ідей. <p>Офіційний сайт: www.rac.org.ua</p>

Отже, щоб змінити екологічну ситуацію на краще, на території свого старостинського округу староста має активно працювати в цьому напрямі. Тобто не випускати з виду й екологічні питання, та рухатись,

хоча й повільно, у вирішенні найгостріших проблем. Екологічну культуру треба нести до людей. І вважаємо, що староста, як ніхто інший, може у цьому допомогти.

Лайфак зеленого туризму: як перетворити село на туристичні локації

О. Ковшова, економіст-аналітик Видавничого будинку «Фактор»

Деякі ОТГ здатні розвивати туризм на основі історичних цікавинок, комусь до душі популяризація природних багатств, а для когось зелений туризм є шансом захопити туристів не лише з різних куточків України, але й з-за кордону. Які лайфхаки із впровадження зеленого туризму можуть знадобитись старостам, щоб більш активно працювати в цьому напрямі не лише з місцевою владою, але й з громадою і не тільки!

Немає чого показати? Є!

Часто до редакції надходять листи, в яких читачі — представники ОТГ пишуть про те, що у старостинських округах немає чого показати іншим. А відтак зелений туризм розвивати неможливо. А чи дійсно це так?

Впевнені, що ні. Адже деякі ОТГ, не маючи історичних пам'яток або відомих туристичних маршрутів, розвивають туризм завдяки тим речам, якими славиться їх

край або, якщо таких немає, вони їх створюють власноруч. Інакше кажучи, було б бажання. І йдеться не лише про проведення такої роботи спільно із місцевою владою та старостами. У деяких ОТГ ініціативу перебирають саме мешканці. А чому ви не можете перетворити в життя хоча б досвід інших?

Отже, поговоримо про простий, але дієвий досвід інших ОТГ, які активно працюють у напрямі розвитку зеленого туризму з нічого:

Барська, Северинівська ОТГ Вінницької області

Проект «яблунового кластера» активно створюється в Барській, Северинівській об'єднаних територіальних громадах, які підписали меморандум про співпрацю у 2018 році. Для цих громад яблука — місцева продукція садівництва, яка повинна мати шанс на життя. Адже, наприклад, здавна територію м. Бар іменували «Яблуневою гілкою Поділля» через яблучні та плодові сади.

«Яблуневий шлях» — це проект використання регіонального бренду «Подільське яблуко» для розвитку громад. Проект допомагає розвивати не лише території, пов'язані з вирощуванням яблук, але й продукцію домогосподарств, вироблену з яблук. Також йдеться про організацію різних брендкових фестивалів, а також створення «яблучних» туристичних маршрутів та об'єктів, сприяння розвитку малої переробки продукції садівництва (сушки, виготовлення соків, джемів, пастили тощо).

Наприклад, останні декілька років (приблизно 20 — 21 жовтня) на майдані Святого Миколая м. Бар проводять фестиваль яблука «APPLE BAR». Це величезний захід, що сприяє розвитку аграрної сфери та міжнародних культурних, економічних та торговельних зв'язків на Поділлі.

Програма фестивалю, як правило, включає майстер-класи, виставку-ярмарок, караоке-шоу, конкурси, екскурсії до яблучних садиб, виступи фольклорних колективів. У рамках фестивалю кожного року відбуваються наукові семінари та екскурсійні знайомства з містом.

Зауважимо, під час фестивалю «APPLE BAR» у 2018 році був уперше презентований новий проект «Відродження традицій Барської кераміки», який громада реалізує за підтримки Українського культурного фонду з метою розвитку туризму та відродження гончарного мистецтва XVI — XVIII століття на території ОТГ. Додамо, що в Європі є лише декілька територій із вирощування яблук. Крім того, українські яблука — це продукція, орієнтована на експорт.

До речі, цей яблучний проект отримав грантові кошти від Європейського союзу, які були виграні на конкурсі, де було представлено більш ніж 300 різноманітних проектів. За рахунок цих коштів, зокрема, у Северинівській ОТГ є санаторій, у якому передбачено проводити спеціальні ванні процедури з додаванням яблучного соку, а також масажі та пілінг тіла за допомогою яблучної маси, придбання апаратів для виробництва кисневих коктейлів з яблучним концентратом

Примітка. Інші громади також створюють унікальні фестивалі для залучення туристів, наприклад Опішнянська ОТГ Полтавської області. «Опішня СливаФест» — це новий культурно-гастрономічний фестиваль, який вперше відбудеться в Опішні вже цього року. Чому саме сливи? Здавна Опішня славилась сливами, про що писав ще відомий український письменник Іван Котляревський. Здебільшого Опішню знають як гончарську столицю, але їй є чим ще прославитись, і сливи не є винятком. На фестивалі планується відродити забуті страви зі слив — борщ зі сливами, гнічені, солоні, сушені сливи, конфітюри з цих плодів тощо. Фестиваль також спрямований й на відродження забутого сорту цього фрукту — опішнянської угорки. Тому в рамках фестивалю планують висадити дві сливові алеї

Межиріцька ОТГ Дніпропетровської області

Проект Межиріцької громади «Душі криниця» став переможцем «Ярмарку добросусідства» — регіонального форуму, який нещодавно проводив Центр розвитку місцевого самоврядування Дніпропетровської області. У цій громаді велась активна робота зі створення туристичних стежок (маршрутів). Громада зосередила зусилля в напрямі розвитку зеленого туризму навколо криниць, лісу та декількох земляних споруд, які розташовані на території громади. Однією з таких споруд є Мавринський майдан, навколо якого ходить безліч легенд, які можуть привабити туристів. Ба більше, сама форма споруди є дуже цікавою — з висоти вона нагадує павука.

У школі для дітей створено туристичні та екологічні гуртки, участь в яких передбачає походи заздалегідь розробленими екологами туристичними стежками, вивчення унікальних рослин та дерев, що ростуть поряд із ними (деякі з них занесені до Червоної книги).

Активно в громаді розробляють вело- та пішохідні маршрути для туристів, які проходять повз «Будинок мисливців» та галявину орхідей, що росте у лісі. Родзинками краю зацікавились навіть грецькі інвестори, які планують створити цілі кемпінги для відпочинку.

Кроки до розвитку зеленого туризму у селах призвели до того, що екологічні активісти громади об'єднались у групу «Holiday makers», яка змогла реалізувати проект «Душі криниця» у 2018 році на території Булахівського старостинського округу.

Проект «Душі криниця» реалізовувався паралельно з проектом «Джерела Павлоградщини». За результатами проектів біля криниці замінено огорожу, місцеві аматори-художники розмалювали його, була встановлена екогойдалка, лавка для відпочинку. Криницю очистили та реконструювали, до неї виклали доріжку із бруківки, зробили освітлення і встановили відеоспостереження.

Наразі старости та місцева влада обговорюють та працюють над ідеями відродження водних ресурсів, збереження національної спадщини, звичаїв і традицій

Коломацька ОТГ Харківської області

Коломацька ОТГ є одним із цікавих туристичних регіонів Харківщини. Громада має наявні природні й рекреаційні ресурси, історико-архітектурні, культурно-історичні надбання, які визначають привабливість сільської території для розвитку туризму.

Ключовим завданням громади в умовах сьогодення є розвиток туристичної інфраструктури, розробка туристичних маршрутів, залучення мешканців до просування туризму у громаді.

У громаді активно займаються відродженням традиційних промислів та ремесел (гончарство, вишивальництво, писанкарство, виготовлення ляльок-мотанок, оберегів), виготовлення сувенірної продукції на традиційну тематику тощо.

Привабливими об'єктами туристичної інфраструктури Коломацької громади є два природних заказники, декілька пам'яток культурної спадщини місцевого значення

Коломацька ОТГ Полтавської області

Коломацька ОТГ має свої особливості для розвитку туристичного напрямку. Головним пріоритетом громада вважає унікальний дендропарк, в якому налічується близько 10 тисяч різних видів дерев та кущів, у тому числі й декоративних форм. У перспективі в Коломацькій ОТГ планують облаштувати дендропарк та доріжки, лави, освітлені місця відпочинку і навіть зробити цікаві фотозони.

Крім дендропарку, на території ОТГ є живописні куточки для відпочинку біля річки. Деякі пляжі вже облаштували, а на тих, що ні, — планується встановити спеціальні грибки для захисту від сонця та інші об'єкти пляжної інфраструктури. У деяких селах установили фігурки казкових і мультиплікаційних героїв

Опішнянська ОТГ Полтавської області

Гончарство стало основою бренду населеного пункту та робить його відомим. Але попри це, наразі в ОТГ реалізують проект «Сторожова вежа для розвитку туризму та підвищення пожежної безпеки лісів». Планується створити Сторожову вежу, яка дозволить створити наочне уявлення про фортифікаційні споруди та побут місцевого населення доби козаччини та яка стане ще одним символом Опішні. Сторожова вежа будуватиметься й для того, щоб туристам було що дивитися. Адже вона буде унікальною спорудою.

Крім того, проект спрямований на поєднання процесів творення туристичної інфраструктури з реалізацією програми пожежної безпеки в значних лісових масивах навколо селища. Можливість вчасного виявлення місць займання дозволить своєчасно реагувати службі з надзвичайних ситуацій та запобігати фінансовим і екологічним збиткам. Тому там заплановано встановити відеоспостереження.

До того ж в Опішні вже розмірковують над тим, що в майбутньому біля такої вежі можна додатково влаштувати виїзні церемонії одруження, а також використовувати її для історичної реконструкції під час зйомок фільмів. «Сторожова вежа» після будівництва буде своєрідним продовженням унікального археологічного парку «Триграддя», який реалізує Національний музей-заповідник українського гончарства. Тобто громада матиме достатньо об'єктів, біля яких туристи зможуть із задоволенням провести час, особливо беручи до уваги важливість історичної складової території

Немає інфопростору? Є!

Як доносити до інших інформацію про розвиток зеленого туризму у старостинському окрузі? Для старост буде корисно дізнатись наступну інформацію.

По-перше, якомога більше пишть про це. Найдешевший спосіб донести до аудиторії новину — користування мережею Інтернет та соціальними мережами, зокрема мережею Facebook.

По-друге, розміщувати інформацію на офіційному сайті ОТГ. Чому це важливо?

Більшість ОТГ, які розвивають зелений туризм, забу-

вають ділитися своїми здобутками з іншими. Як можна дізнатись про те, чого не знаєш? Після аналізу офіційних сайтів деяких громад, які почали розвивати зелений туризм, у більшості з них темі туризму виділена лише одна новина чи подія. Чи будуть її шукати потенційні туристи?

Наведемо досвід Григорівської сільської ради Присиваської ОТГ Херсонської області. На офіційному сайті ради за посиланням grygorivska-gromada.gov.ua/sadibi-silskogo-zelenogo-turizmu-1525724246 можна знайти перелік садіб сільського зеленого туризму.

Цитата

<...> Сільський зелений туризм у Григорівці — це повноцінний відпочинок у приватній садибі гостинного сільського господаря, під час якого Ви матимете змогу пізнавати природу, культуру та історію краю, займатися активним відпочинком. Зелений туризм дає змогу забути суєту великих міст, Ваші щоденні клопоти і насолоджуватися краєвидами в екологічно чистій місцевості.

Відпочинок у садибах включає:

- Проживання в агрооселі.
- Свіже повітря, спокій і тишу сільської місцевості.
- Харчування стравами місцевої кухні з використанням продуктів, вироблених в особистому господарстві.
- Фітотерапія та народні оздоровчі процедури.
- Ознайомлення з природними, історико-культурними, культурно-побутовими особливостями Присиваської ОТГ.

— Ознайомлення з веденням підсобного господарства, можливість годування тварин.

— Участь у масових святкуваннях та багато іншого.

На Вас чекають стилізовані українські та сучасні комфортабельні кімнати, а також можливість відпочинку на свіжому повітрі, лікування та оздоровлення на Лемурійському озері затоки Сиваш <...>

До речі, на сайті цієї ради можна знайти навіть анкету туриста, в якій у туриста запитують вік, стать, місце проживання, статус, причину туризму тощо, які допо-

магають виявити потреби цільової аудиторії. Заповнену анкету турист може надіслати на електронну пошту ради. Що це дає? Це може допомогти обрати оптималь-

ні шляхи розвитку інфраструктури, яких 100 % потребує кінцевий споживач.

Альтернативою є створення опитувань, розміщення іншої корисної інформації не лише для туристів, але й для тих, хто хоче розвивати інфраструктуру території. Староста може запропонувати ОМС доповнити сайт громади необхідною інформацією, яка охоплює усі питання щодо розвитку зеленого туризму.

Зауважимо, завжди найефективніше за усе поширити інформацію щодо туристичних місць відпочинку можуть самі мешканці, з якими варто про це говорити. Адже вони щодня спілкуються з родичами, які проживають у різних куточках України і можуть нести цю інформацію в маси. Звісно, староста має працювати в цьому напрямі із громадою.

По-третє, постійна співпраця з Інтернет та друкованими виданнями дає гарний результат обізнаності щодо новинок у сфері зеленого туризму. До речі, деякі видання працюють на безкоштовній основі.

Зауважимо, що розміщення здобутків громади, зокрема й у частині туристичного напрямку, — це вилучений внесок та досвід для інших: як туристів, так і інших ОТГ та старост. Якщо є здобуток, має бути й інформація про нього. Інакше, яким чином люди дізнаються про те, що ви розвиваєте зелений туризм?

По-четверте, для розробки та реклами туристичних маршрутів можна залучати до співпраці туристичні агентства. Адже вони можуть професійно допомогти у сфері напрацювань туристичних маршрутів.

Довідка

Для прикладу.

Саме таким шляхом йде Ямпільська ОТГ Хмельницької області. Місцева рада та старости почали налагоджувати контакт із туристичними агентствами.

Першою локацією, куди намагатимуться привабити мандрівників, стане село Сивки. Саме тут є досить привабливі пам'ятки, краєвиди та гостинні люди.

Поряд із селом розташований камінь Геодезичної дуги Струве — транскордонний об'єкт, включений до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Дуга Струве нагадує про міжнародний науково-технічний проект, здійснений у 1816 — 1855 рр. російськими вченими під керівництвом видатного астронома і геодезиста, засновника Пулковської обсерваторії Вільгельма Струве та військового геодезиста Карла Теннера (саме йому було доручено тригонометричну зйомку у Волинській і Подільській губерніях)¹.

А ще в селі мешкає чоловік, який понад 60 років розводить голубів. На сьогодні у нього дивовижна колекція птахів, яка може стати одним з туристичних маршрутів села.

Немає методики? Є!

Старостам корисно буде дізнатись про безкоштовні ресурси, які можуть надихнути на певні туристичні ідеї та допомогти корисною інформацією з питань розвитку зеленого туризму, якою можна

ділитись із мешканцями, наприклад на сторінці у Facebook.

Зауважимо, такі ресурси надихнуть мешканців, які не знають, в якому напрямі працювати. Наприклад, тих, які бажають створити туристичні сільські садиби, але не знають, з чого почати.

Довідка

Для прикладу.

За посиланням school.tourinform.org.ua можна знайти **Школу сільського туризму**. На сайті розміщена корисна та доступна інформація про розвиток власної справи на селі.

Метою такої Школи сільського туризму є відкритий онлайн-доступ до практичної та корисної інформації про сільський туризм, ведення приватної справи у сільській місцевості усім зацікавленим в Україні незалежно від місця проживання та виду діяльності. Адже щороку в Україні проводять сотні тренінгів, семінарів, десятків конференцій та форумів за темою сільського туризму, де йдеться про розвиток потенціалу та створення продуктів, послуг на території сільських громад. Учасники отримують ідеї, але не розуміють, що робити далі.

¹ Детальна інформація про Геодезичну дугу Струве на Хмельниччині отримана за посиланням: k.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%B5%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%B7%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D0%B4%D1%83%D0%B3%D0%B0_%D0%A1%D1%82%D1%80%D1%83%D0%B2%D0%B5_%D0%A5%D0%BC%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D1%87%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B8

Школа сільського туризму безкоштовно публікує корисні рішення та чіткий план дій, які можна легко застосувати на практиці. Власна справа у сільській місцевості має свою специфіку, проблеми, але рішення та інструменти можна знайти на цьому ресурсі.

Для кого буде корисна ця онлайн-платформа?

Для:

- тих, хто вже має власну справу на селі або планує її відкрити;
- фермерів, пасічників та тих, хто працює у сільській місцевості;
- представників ОМС, старост, депутатів та активних громадян;
- журналістів, експертів та представників громадських організацій;
- людей, яких цікавить розвиток власного продукту.

На ресурсі є навіть База безкоштовних порад, які можна отримати у вигляді розсилки на електронну пошту. Уся інформація у відкритому доступі, і вже є тематичний матеріал про шляхи просування своєї садиби, створення продуктів і послуг, побудову партнерств, маркетинг та менеджмент сільського туризму — і власне, чіткі покрокові плани дій у цих напрямках. Кожен власник садиби може собі обрати такий формат навчання. У перспективі на ресурсі плануються відеолекції та покрокові інструкції.

На платформі триває робота з формування контенту за напрямками: власна справа, маркетинг і менеджмент садиби, просування сільської садиби, робота з цільовими групами.

Станом на сьогодні охочі можуть навчитись, як побудувати партнерство (між власниками садиб, громадами та органами влади, бізнесом), також ознайомитись з азами прогнозування та планування роботи. Крім того, є розміщені приклади успішних садиб та історії їхнього успіху, зокрема взяті із Закарпаття як регіону, де зелений туризм дав розвиток цілим територіальним кластерам (таким прикладом може слугувати село Жденієво на Воловеччині).

Треба сказати, що не лише інтернет-платформи можуть стати основою для методичного матеріалу. За ініціативою старост можна створювати

події, які дозволять обмінюватись досвідом з розвитку зеленого туризму в селах та селищах, а також у містах!

Довідка

Для прикладу.

У травні цього року відбувся **Туристичний форум Vin Tourism** — перша масштабна подія, яка пройшла у м. Вінниці. На захід приїхало понад 200 учасників, серед яких не лише представники місцевої влади та громад, але й підприємці, які активно працюють у напрямі розвитку туризму на території, де проживають. Цікаво, що делегатами форуму стали учасники не лише з Вінниччини, але й з інших областей країни, а також з-за кордону.

Активну участь у заході брали туристичні агенції, з якими тісно обговорювалась тема розробки внутрішніх туристичних продуктів та маршрутів. Про це ж розмова велась і між власниками невеликих садиб у сільській місцевості, а також людей і структур, які опікуються культурними та туристичними пам'ятками на території Вінниччини. Також у заході брали участь представники транспортної галузі. Чому? Бо найперше, що заважає розвитку туризму, це відсутність гарних доріг.

Мета заходу: активізація розвитку туризму в регіоні конкретними справами, а не лише словами. Тобто популяризація внутрішнього туризму, стимулювання рестораторів та готельєрів залучати до регіону гостей, активно розвивати зелений туризм.

До речі, за результатами заходу учасники створили кейси туристичного бізнесу. В їх створенні їм допомагали фахові модератори. Завершальним етапом форуму була лекція з фандрайзингу, яка допомогла присутнім дізнатись про те, де та як можна залучити кошти на розроблені проекти. Також розглядалися питання щодо стимулювання розвитку гастрономічного

й зеленого туризму, відновлення забутих історичних пам'яток, музеїв та формування туристичних маршрутів Вінниччини.

Ознайомитись з програмою заходу можна за посиланням: vezha.vn.ua/zelenyj-turyzm-eko-vyrobnytstvo-ta-istoriyi-uspihu-u-vinnytsi-vidbudetsya-vseukrayinskyj-turystychnyj-forum-vintourism-programa.

С
 Важливо

Форум організовано Центром інформаційної підтримки бізнесу м. Вінниці, створеним на базі Вінницького Клубу Ділових Людей за сприяння ЄБРР: консультації для малого бізнесу в Україні в рамках ініціативи ЄС EU4Business та за підтримки Вінницької міської ради.

Також доцільно проводити навчальні семінари з приводу розвитку зеленого туризму, які зможуть допомогти не лише мешканцям, але й представникам місцевою

влади, зокрема старостам, більш професійно розбиратись у питанні просування зеленого туризму у старостинському окрузі.

 Довідка

Для прикладу.

18 липня 2019 року на Черкащині стартувала серія семінарів «Про сільський туризм». Участь у семінарі безкоштовна, якщо учасники зареєструвались заздалегідь (за попередньою реєстрацією).

У ході семінарів висвітлювались такі теми:

1. Зелений туризм в ОТГ: навіщо та як розвивати. Як відкрити зелену садибу? Типові помилки та як їх уникати?

Тема цікава тим, хто хоче започаткувати власну справу у сільській місцевості, фермерам та представникам місцевої влади.

2. Як просувати зелену садибу, шукати партнерів та залучати туристів, у тому числі й за допомогою сучасних онлайн-інструментів.

Тама цікава тим, хто вже має зелену садибу.

Дізнатись більше можна за посиланням: tourismincherkasyregion.gov.ua.

До речі, цей портал у Черкаській області розроблено та запущено лише декілька років. Він є новим туристичним порталом області та містить багато цікавого для тих, хто збирається відвідати Черкащину. Наприклад, на порталі є корисний розділ «Туристу на замітку», де можна знайти локації оренди автомобіля або велосипеда, перелік тематичних сіл та схеми проїзду.

Увага! Просування туристичного продукту регіону Черкащини відбувається не лише через туристичний портал регіону, але й через сторінку «Черкащина туристична» у соціальній мережі Facebook. Також створено сторінку «Черкащина туристична» у соціальній мережі Instagram.

На порталі можна знайти навіть цікаві туристичні маршрути, які розроблені Асоціацією гостинності Чер-

кащини. Усього на ресурсі міститься 12 унікальних туристичних маршрутів, які розкривають невідому Черкащину. До цих маршрутів увійшло все найкраще та унікальне: найкомфортніші заклади розміщення, перевірені заклади харчування, найцікавіші туристичні об'єкти та оригінальні авторські екскурсії.

Також на сайті розміщена інтерактивна карта, перелік фестивалів, а також є мобільний додаток, який можна завантажити до смартфона за кілька секунд.

Хочемо побажати гарного та продуктивного розвитку у сфері зеленого туризму! Сподіваємось, стаття надихне на конкретні шляхи розвитку зеленого туризму саме у вашому старостинському окрузі. Уважно подивіться, чого не вистачає та що можна зробити, якими зусиллями та кого долучити.

Постав запитання експерту —

Відповідь читай у статті!

ms@id.factor.ua

Роздільне збирання сміття: інформуємо населення

О. Мороз, юрист-аналітик Видавничого будинку «Фактор»

Багато країн світу давно налагодили систему переробки та утилізації сміття, заробляють на цьому гроші та не забруднюють навколишнє середовище. На жаль, Україна не належить до їх числа. Поки що не належить. Проте ми рухаємось у цьому напрямку. Не винятком є і села нашої держави. Ми в цьому переконуємось, ознайомивши вас із позитивними прикладами таких сіл. Також поговоримо про ту діяльність старости, яку він може здійснювати у цьому напрямку.

Про головне

Кожна держава вирішує питання сортування побутових відходів по-різному: захоронення, переробка, будівництва заводів, впровадження нових законів та правил. Однак перший пункт, з якого завжди починається свідоме поводження з відходами, — це сортування сміття, проведення якого залежить саме від громадян.

Роздільний збір сміття для європейців та мешканців інших розвинених країн — повсякденна справа, як похід до магазину за продуктами. В Україні дуже маленький відсоток людей дійсно сортують відходи, хоча мають для цього можливості. Дехто не знає, з чого почати, а дехто просто не розуміє важливість сортування сміття.

Найперша та найважливіша причина для сортування сміття — зменшення шкідливого впливу на навколишнє середовище.

Деякі види відходів (наприклад, батарейки або енергозберігаючі лампи), які люди бездумно кидають у смітник, надто небезпечні для навколишнього середовища. Адаже вони токсичні і забруднюють повітря, ґрунти, поверхневі та підземні води.

Викидати у контейнер з іншими відходами батарейку, лампочку або термометр — справжній злочин. Уявіть, лише одна батарейка, потрапляючи на смітник, забруднює близько 20 кв. м. землі або 400 л. води. А якщо вони ще й горять, що в основному і трапляється на смітниках, то їх шкода для здоров'я людини збільшується в десятки разів.

Сортування допомагає зменшити кількість відходів, які знаходяться на сміттєзвалищі, завдяки їх подальшій утилізації. Без цього сміття буде тільки накопичуватись, адже для його розкладання потрібно надто багато часу.

Довідка

Наприклад, картонні коробки розкладаються протягом 3 місяців, офісний папір — 2 років, консервні банки — 10 років, пластикові пляшки — 180 — 200 років, алюмінієві банки — 500 років.

Важливість роздільного збору сміття важко переоцінити з екологічної точки зору, проте і з економічної також.

Відходи — цінний матеріал, який може приносити країні великий прибуток, адже потенціал його використання величезний. Насамперед це генерація електричної та теплової енергії за допомогою спалювання відходів, яка набула великої популярності у розвинених країнах.

Проте **без сортування сміття повноцінне втілення світового досвіду неможливе, оскільки спалюються тільки ті відходи, які не піддаються переробці**. Якщо туди потрапляє пластик, скло, метал або папір, при горінні вони виділяють у атмосферу важкі метали, канцерогени та гази, які шкодять здоров'ю людини.

Більшість відходів, які потрапляють на смітник, придатні для повторного використання: **папір, пластик, метал, скло та органічні відходи**.

З макулатури виготовляють нові паперові вироби, а також туалетний та пакувальний папір.

До того ж **переробка макулатури зупиняє знищення лісів (1 т газетного паперу економить 1 т дерев)**. Київський картонно-паперовий комбінат щомісяця переробляє близько 30 тис. т макулатури. При цьому значну частину вторсировини він щомісяця змушений купувати за кордоном, оскільки **в Україні практично не сортують сміття**.

Скло — унікальний матеріал, який обертається в замкнутому циклі. Інакше кажучи, його можна пере-

робляти нескінченну кількість разів без втрати якості. Зі скла виготовляють будь-які скляні вироби (пляшки, банки, посуд, будівельне скло), дрібний пісок для будівництва, навіть добриво.

У 2009 році повторне використання скла в Європі дозволило заощадити 13,8 млн тонн первинної сировини.

Роздільний збір відходів — справа легка, проте чи

достатньо однієї людини, яка вирішила зайнятися сортуванням, щоб почалися кардинальні зміни? Виявляється, що так.

Про світовий досвід

Багато країн, які зараз є лідерами у переробці та утилізації сміття, мали подібні проблеми, що й ми зараз.

Швейцарія	<p>У 2000 році Швейцарія офіційно відмовилась від захоронення відходів на полігонах, за винятком інертних (наприклад, будівельних) відходів, тих, що не можуть бути спалені, та залишків після спалювання. Тому в цій країні використовуються два основних способи — ресайклінг та спалювання. Сьогодні Швейцарія — серед лідерів у Європі щодо роздільного збирання та ресайклінгу.</p> <p>Ресайклінгу передує роздільне збирання або сортування твердих побутових відходів. Після сортування вилучені компоненти переробляють, виготовляючи товарний продукт. Що ж стосується спалювання сміття, то у Швейцарії працює більше 30 сміттєспалювальних заводів, які виробляють електро- та теплоенергію як для забезпечення власних потреб, так і для зовнішніх потреб. Частина органічних відходів (перш за все, зелені відходи — гілки, листя, інше) у Швейцарії піддається компостуванню, що дуже популярно в країні</p>
Німеччина	<p>У 80-ті роки про сортування відходів навіть не йшлося — їх тільки закопували або спалювали. Ситуація змінилася у 1991 році, коли уряд країни розробив закон, який зобов'язує виробників випускати упаковку для товарів, яка розкладається або є придатною для вторинної переробки</p>
Франція	<p>На кожному контейнері з відходами встановлений чіп, який вимірює рівень відходів. Ця інформація дає змогу більш ефективно скласти маршрут сміттєвозів: куди поїхати в першу чергу, а куди — в останню</p>
Швеція	<p>Переробляє 99 % відходів, більша частина яких використовується як паливо для електростанцій. Шведи навіть купують сміття в інших країнах (Ірландія, Італія, Норвегія), оскільки свого їм замало</p>
Австрія	<p>Активно використовує біотехнологію: грибовий фермент, який розщеплює пластик та поліестер. Таким чином, у країні забезпечується так званий «колообіг пластику»: відходи від одного продукту використовується для створення іншого</p>
Індія	<p>Жителі країни винайшли незвичайний спосіб боротьби з деякими відходами. Пластик, поліетиленові пакети, обгортки шоколадок індійці використовують у будівництві доріг. Цей метод винайшов професор хімії, за технологією якого близько 15 % бітуму (вуглевод, що використовується у виробництві асфальту) можна замінити на пластикові відходи</p>
Фінляндія	<p>Батарейки, лампочки та інші шкідливі відходи можна здати в будь-який магазин, де ці речі продаються. У супермаркетах розташовані автомати, які приймають банки й пляшки та видають за них чек із сумою, яку покупець може отримати на касі</p>

Про досвід України

У селі Ободівка Тростянецького району Вінниччини вирішили запровадити роздільний збір сміття.

Ідея вирішити проблему зі сміттям прийшла давно. У 2008 році придбали трактор та причіп. Почали їздити селом, забирати відходи. Але на той момент люди не були готові платити за вивіз сміття.

Завдяки проекту, який подали до обласного екологічного фонду, виділили 1 мільйон 100 тисяч гривень на придбання спецтехніки. А саме — сучасного сміттевоза. До речі, взимку вони використовують його як бульдозер для очищення вулиць від снігу. «Доклали на нього ще 245 тисяч із сільського бюджету», — зазначає сільський голова.

Потім визначили 10 місць, де будуть стояти майданчики для збору сміття: 9 — в Ободівці та 1 — в Бережанці (це село, яке належить до сільради). Придбали також 30 євроконтейнерів на 700 літрів для роздільного збору твердих побутових відходів (пластик, скло) та 28 пластикових євроконтейнерів на 120 літрів.

Сортується сміття в селі на скло, пластик та змішані відходи (крім органіки). Папір же місцеві мешканці вико-

ристовують для розпалу дров у печах та грубках.

Сільський голова зазначав, що не дуже охоче приносять сміття люди. Хоча контейнери стоять у зручних місцях: біля магазинів, клубу, школи. Тобто там, де люди постійно ходять. Сільський голова переконаний, що поступово люди привчаться розділяти сміття. Зараз проводять активну просвітницьку роботу. А головне — займаються із дітьми. Щоб вони змалку привчались до правильного поводження з відходами.

Постійно проводять заняття та ігри з дітьми на екологічну тематику. Особливо в старшій групі є гра, де вони самі себе контролюють. Є ведучі, які показують зелену картку в разі правильної дії або червону, якщо, наприклад, пластик кинули не в коробку для пластику.

Найголовніше досягнення роботи із дітьми — це не лише їх поводження із відходами, а й те, що діти навчають своїх батьків.

Іноді діти скаржаться сільському голові, що бачать, як дехто із селян своє сміття в парк викидає. Або ж помічають, що дорослі кидають у контейнери пластикові пляшки не скрученими. Таким кроками діти мають більшу екологічну свідомість, ніж батьки. А це — майбутнє нашої країни.

Довідка

Важливо в процесі впровадження подібних програм сформувати у дітей екологічне мислення. За словами сільського голови, цей екологічний світогляд у дорослих мешканців села потрібно ще розвивати.

Проте усі, хто опікується проблемами охорони довкілля, впевнені, що поступово всі селяни правильно поведуться з відходами і село зможе навіть заробляти на проданому склу та пластику.

Крім того, у селі випускають брошури, буклети й листівки, які пояснюють, що стихійні сміттєзвалища отруюють воду. Адаже через ґрунтові води після дощів забруднюючі речовини потрапляють у криниці. Також розташовані білборди в селі. Планують випустити ще календарі про охорону довкілля.

Крім того, наприклад, у Бару давно поставили сміттесортувальну лінію, але не врахували, що з одного місця їм не вистачить відходів для повноцінної роботи лінії.

Підписали угоду із сусідніми районами на вивіз сміття.

У Могилів-Подільському запроваджений роздільний збір (пластик, скло).

У Гайсині теж проводять сортування сміття на полігоні.

У Тульчині облаштували новий полігон і мають придбати сміттесортувальну лінію за підтримки Швейцарсько-українського проекту DESPRO.

Також сучасні сміттесортувальні лінії з'явилися у Хмельнику та Мурованих Курилівцях.

Довідка

Дуже ефективно робота з відходами ведеться в Іллінецькій об'єднаній громаді за підтримки швейцарсько-українського проекту DESPRO. **Там дуже швидко знайшли можливості придбати сучасний прес для пластику.** Адаже, за європейськими технологіями, пластик поділяють на 10 фракцій. Відіграє роль навіть колір.

Наприклад, прозора пляшка дорожче ціниться, відрізняється вартість пляшки і кришечки. Наявність букв на пляшці знецінює пластик.

Для прикладу: у Біляївській міській об'єднаній громаді, що на Одещині, **вирішили запровадити преміювання мешканців за сортування сміття**. Така ідея виникла у керівництва громади після організованого Програмою «U-LEAD з Європою» візиту до Австрії, де представники п'яти ОТГ Одещини вивчали практики поводження з побутовими відходами.

До пункту прийому вторсировини люди можуть

самостійно привозити відсортоване сміття та віддати його на вторинну переробку. Кожен, хто здаватиме сміття, стане учасником своєрідної програми лояльності. Кількість сміття, що здаватимуть жителі, будуть фіксувати. Якщо людина здасть сміття певної ваги, отримає винагороду від комунального підприємства: екосумку, цікаву книгу, сучасний гаджет або побутову техніку.

Довідка

Нову конструкцію пересувного сміттесортувальника розробили полтавські інженери. Веселівська громада в Запорізькій області стала першою в Україні, хто його придбав. Нову лінію для сортування твердого сміття розмістили на Веселівському полігоні для побутових відходів.

Бачимо, що правильне поводження із відходами поступово запроваджується й у селах нашої країни, а саме правильне ставлення до сортування сміття. Далі поговоримо про роботу старости саме у цьому напрямку. Як староста може вплинути на свідоме поводження із побутовими відходами.

Про роботу старости

Перш за все слід звернути вашу увагу на Директиву Ради № 1999/31/ЄС від 26 квітня 1999 року «Про захоронення відходів». Цей документ містить положення стосовно діяльності ОМС щодо сортування побутових відходів.

Повноваження ОМС у сфері поводження з відходами закріплено ст. 21 Закону України від 05.03.1998 № 187/98-ВР № 187 «Про відходи», у якій зазначено, що ОМС у сфері поводження з відходами забезпечують, зокрема: роз'яснення законодавства про відходи серед населення, створення необхідних умов для стимулювання залучення населення до збирання і заготівлі окремих видів відходів як вторинної сировини.

Отже, староста який входить до системи ОМС, має повноваження на інформування жителів населеного пункту щодо поводження з відходами.

Таким чином, перші кроки ОМС щодо діяльності, пов'язаної із сортуванням побутових відходів, є:

- 1) затвердження Правил сортування відходів у своєму населеному пункті;
- 2) затвердження Заходів щодо впровадження сортування побутових відходів у своєму населеному пункті.

На основі вищезазначених документів староста може здійснювати просвітницьку роботу. Оскільки там будуть прописані правила сортування, правильне поводження з відходами та відповідальність.

Проте якщо ОМС не прийняв відповідних документів, то староста, не чекаючи їх, може самотужки розпочати просвітницьку діяльність.

Зокрема, у наказі Мінрегіону від 01.08.2011 № 133 «Про затвердження Методики роздільного збирання побутових відходів» містяться основні моменти щодо сортування побутових відходів. Ви можете взяти його за основу для просвітницької роботи.

Старості слід інформувати населення про правила сортування побутових відходів, а також про відповідальність, яка настає за невиконання відповідних правил.

1. Про правила

Нижче коротко наведемо правила сортування побутових відходів.

Довідка

Роздільне збирання побутових відходів (сортування відходів) — збирання побутових відходів за окремими компонентами, включаючи сортування побутових відходів, з метою подальшого перероблення та утилізації.

1. Сортування відходів здійснюється на чотири фракції в окремі контейнери:

Жовтий сміттєвий контейнер призначений для металу і пластикових виробів. Сюди можна викидати:

пластикові пляшки з-під різноманітних напоїв, пластикові коробки та інші упакування, кришечки, пакети з-під молока та соку; упакування з-під засобів для миття та чищення (наприклад, тара, в якій був гель для прання,

посуд чи зубна паста), а також з-під косметичних засобів, поліетиленові пакети, алюмінієві банки з-під напоїв, консервів, алюмінієву фольгу, металеві кришки та ковпачки, кольорові метали, пластикові іграшки.

Заборонено викидати в цей контейнер: пластиків тару, якщо у ній ще є хоч якийсь вміст; небезпечні відходи, такі як банки з-під лаків, фарб чи автомобільного масла, лікарські засоби та їх упакування, автомобільні запчастини, побутова техніка, батарейки тощо.

Синій сміттєвий контейнер призначений для паперових відходів: упакування з паперу; картон (в тому числі гофрований); каталоги; листівки; брошури; газети і журнали; офісні та шкільні паперові відходи; зошити; книги; візитки; обгортковий папір; паперові торбинки.

Заборонено викидати в синій контейнер: паперові рушники та гігієнічні серветки; лаковані чи покриті фольгою паперові вироби; картонні упакування з-під молока та соку; упакування з-під будівельних матеріалів (гіпсу, цементу); шпалери; дитячі підгузки; дуже забруднені паперові вироби.

Зелений сміттєвий контейнер призначений для викидання скла і виробів з нього. У зелений контейнер можна викидати скляні пляшки і банки з-під води, напоїв, алкоголю, олії чи навіть парфумів та іншої косметики у скляній тарі.

До зеленого баку суворо забороняється викидати: відходи з кераміки, порцеляни, кристалу, фаянсу; глиняні вазони; окулярне скло; термостійкі скляні вироби; лампи; дзеркала; віконні шибки; монітори; скляну тару з-під розчинників та масел, ліків; термометри та шприци.

Коричневий сміттєвий контейнер призначений для харчових та інших біовідходів. У коричневий контейнер можна викидати: залишки їжі чи лушпиння; скошену газонкосаркою траву; тирсу, кору, листя і квітки.

Не мають права опинитися в коричневому сміттєвому контейнері: кістки тварин; відходи тваринництва; зола; каміння та сміття з землею; плити МДФ та ДСП; гілля дерев та кущів, а також трава, які не вміщуються в контейнер.

Всі інші відходи, які не можна викинути в коричневий, жовтий, синій або зелений контейнери, а саме: великогабаритні відходи; ремонтні відходи; несправну побутову техніку; електроприлади; батарейки; акумулятори; лампи; упакування з-під хімікатів; ліки; рідини; усі небезпечні та інші відходи здаються у спеціально облаштовані пункти утилізації.

Форма контейнерів для роздільного збору побутових відходів та написи на них затверджуються Департаментом житлово-комунального господарства та Департаментом благоустрою.

2. Про відповідальність

1. Порушення вимог щодо поводження з відходами під час їх збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, знешкодження, видалення або захоплення (ст. 82 Кодексу України про адміністративні правопорушення¹) тягне накладення штрафу на громадянина — від 20 до 80 нмдг².

2. Передача відходів з порушенням установлених правил на зберігання, оброблення або видалення підприємствам чи організаціям, що не мають відповідного дозволу на проведення цих операцій (ст. 82⁵ КпАП), — тягне за собою накладення штрафу на громадян від 1 до 3 нмдг.

3. Захоронення неперероблених (необроблених) побутових відходів (ст. 82⁸ КпАП) тягне за собою накладення штрафу: на громадянина — від 20 до 80 нмдг. За вчинення повторного протягом року порушення штраф становитиме: для громадянина: від 80 до 100 нмдг.

3. Де інформувати

Про те, де інформувати, ви як староста свого населеного пункту знаєте якнайкраще.

Ми наведемо декілька місць для інформування:

Онлайн-платформи:

- 1) веб-сайт ОМС;
- 2) веб-сайт школи за наявності.

Оффлайн-інформування:

- 1) дошки оголошень;
- 2) білборди;
- 3) інформаційні плакати, брошури;
- 4) лекції для дітей у школах;
- 5) попереджувальна просвітницька робота із мешканцями.

Найкраще, що можна зробити для планети, — знизити споживання і відмовитися від непотрібного. Якщо це поки складно, починайте із малого. Головне — починайте. Починайте із себе! Показуючи таким чином приклад усім іншим жителям свого населеного пункту. Сортуйте сміття і здавайте на переробку.

Роздільний збір відходів — справа легка, проте чи достатньо однієї людини, яка вирішила зайнятися сортуванням, щоб почалися кардинальні зміни? Відповідь однозначна: «Так!»

Зміни починаються саме з кожного українця, який любить свою країну та готовий боротися за неї та її майбутнє.

¹ Далі за текстом — КпАП.

² Далі за текстом — неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

ЗАРЕЄСТРУЙТЕСЬ НА ОНЛАЙН-ФОРУМІ ДЛЯ СТАРОСТ І ОТРИМАЙТЕ МОЖЛИВІСТЬ БУТИ В КУРСІ ВСІХ НОВИН ГАЛУЗІ

ВСЕ В ОДНОМУ МІСЦІ:

- СПІЛКУВАННЯ З КОЛЕГАМИ
- КОНСУЛЬТАЦІЇ ТА ПОРАДИ ЕКСПЕРТІВ
- НОВИНИ ГАЛУЗІ
- АНАЛІТИКА, ЗАКОНОДАВСТВО
- БАГАТО ІНШОГО

МІНІСТЕРСТВО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ
БУДІВНИЦТВА
ТА ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА
УКРАЇНИ

Швейцарсько-український проєкт
DES PRO
Підтримка децентралізації в Україні

 Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

skat Swiss Resource Centre and
Consultancies for Development